

: ZA STAROU PRAHU: VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

Ročník XXXV. (VI.)

číslo 2 / 2005

ZJIZVENÁ TVÁŘ ČESKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE?

Šéfredaktor pražského nakladatelství encyklopedické literatury LIBRI PhDr. František Honzák rozčeřil památkové vody statí, která byla zařazena jako doslov k právě vydané publikaci tohoto nakladatelství Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, Moravy a Slezska. Jde o kritický pohled na systém a strukturu české státní památkové péče, který směřuje k autorem vědomě nadsazené tezi, „...že se náš systém stal téměř soběstačným a ve své podstatě už konkrétní památky často ani nepotřebuje...“ Je velmi pochopitelné, že spravedlivé rozhořčení a myšlenky tohoto typu napadnou člověka pracujícího s „databází“ zaniklých a devastovaných historických objektů, přesto se ze zorného úhlu našeho Klubu česká památková péče sama o sobě (ta v nepřenesené působnosti) v tak černém a zavrženíhodném světle nejeví. Nicméně, konkrétní kritika v uvedené stati by si nepochybně zasloužila kvalifikovanou reakci či dokonce analýzu zevnitř oboru.

Problematické a v důsledku pro památky tragické jsou podle mého názoru naopak momenty střetu památkové péče s „vnějším světem“ a jeho aktuálními, tvrdě prosazovanými zájmy včetně zřejmé neochoty většiny subjektů památkovým požadavkům vyhovět či alespoň jim vážně naslouchat, když je lze zpravidla nějak obejít (často se pro to hodí i „díra v plotě“). Kde jsou příčiny tohoto stavu, uvnitř nebo vně památkové péče? Jeho produktem je např. pražská situace, kdy výkonný orgán státní památkové péče v přenesené působnosti, tedy příslušný odbor magistrátu, přisoudil odborníkům z Národního památkového ústavu úlohu pouhého komparsu, neskrývaně nadřazuje užitné (např. dopravní) a jiné praktické potřeby města (nebo politické garnitury, která mu momentálně vládne) památkovým zájmům, úspěšnost památkové péče hodnotí počtem opravených fasád a smysl její existence spatřuje, zdá se, jen v schopnosti dobře posloužit lukrativnímu turistickému průmyslu.

Kateřina Bečková

DOMÁCÍ RADA KLUBU ZA STAROU PRAHU PRO ROK 2004:

PhDr. Kateřina Bečková – předsedkyně

Ing. arch. Martin Krise, Karel Ksandr – místopředsedové

Mgr. Richard Biegel (jednatel), Ing. Zbyněk Bureš (správce fotoarchivu), JUDr. Zdeněk Dušek, Mgr. Kateřina Hanzlíková, Ing. arch. Josef Hyzler (čestný předseda), Ing. Václav Jandáček, Doc. Ing. arch. František Kašička, PhDr. Kristýna Kolajová, Mgr. Radmila Kreuzziegerová, Mgr. Blanka Kynčlová (správce knihovny), Ivan Minář, Milan Patka (pokladník), Prof. Ing. arch. Milan Pavlík, Ing. arch. Milan Polívka, Ing. arch. Miloš Solař, Prof. PhDr. Rostislav Švácha, PhDr. Helga Turková, Ing. arch. Jan Veselý (archivář) – členové
Marek Foltýn, Stanislav Holeš – revizoři

Jednání domácí rady Klubu, která se konají vždy jednou za čtrnáct dní (sudý týden) ve středu od 17,30 hod. v Juditině věži, jsou přístupná členům Klubu.

PŘEHLED PŘEDNÁŠEK V ZÁŘÍ AŽ PROSINCI 2005

HOVORY O PRAZE

-
334. **14. září (středa)**
Karlův most – současné znalosti o technickém stavu
Doc. Ing. Karel Drozd, CSc.
-
335. **24. října (pondělí)**
Praha – město škol a vzdělání
Mgr. František Morkes
-
336. **28. listopadu (pondělí)**
Mgr. Drahomíra Březinová – Mgr. Barbora Schumannová – Dr. Jana Růžičková:
Putování za užitím tufy (vyvřelé horniny)
v pražské architektuře
-
337. **14. prosince (středa)**
Významné osobnosti a důležité události v Praze, 20. pokračování
Doc. PhDr. Václav Huňáček, CSc.
-

Uvádí: PhDr. Helga Turková, členka Domácí rady Klubu.

Hovory o Praze se konají v **18 hodin** v přednáškovém sále hlavní budovy Národního muzea, v přízemí vzhledu, Václavské náměstí 68, Praha 1. Stanice metra Muzeum, trasa A, C.

Cyklus pořádá Klub Za starou Prahu ve spolupráci s Knihovnou Národního muzea a Městskou knihovnou – Obvodní knihovnou v Praze 5.

ZA STAROU PRAHU,

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

ročník XXXIV. (VI.), číslo 2/2005
založeno 1910, přerušeno 1954, obnoveno 2000
Vychází třikrát ročně.

Redakce: PhDr. Kateřina Bečková
ve spolupráci s členy Domácí rady Klubu Za starou Prahu.

Grafická úprava a sazba: Pavel Bosák. Tisk: Hugo s. r. o.

Číslo 2/2005 mělo redakční uzávěrku 30. 9. 2005.

Číslo 3/2005 vyjde v lednu 2006.

**Vydání časopisu bylo podpořeno finančním příspěvkem Ministerstva kultury ČR
a nadačním příspěvkem Českého literárního fondu.**

OBSAH

PAMÁTKOVÉ KAUKY

Porúbané ... (<i>Jiří Krížek</i>)	4
Jak ustupuje gotická Praha hotelovým hostům aneb „labutí píseň“ Wimmerova paláce a paláce Hrobčických v Rytířské ulici (<i>Jan Veselý</i>)	5
Tanec kolem Masarykova nádraží (<i>Martin Krise</i>)	11
Kostel sv. Michaela Archanděla na Starém Městě – drama letošního léta	
• úvod	13
• znalecký posudek přestavby kostela	14
• dopis odborníků vládě z 20. 6. 2005	16
• dopis ředitele NK ČR odborníkům z 12. 10. 2005	17
Zmrzačená architektura (<i>Zdeněk Dušek</i>)	19
Karlův most – začíná oprava podle nové koncepce (<i>Milan Pavlík</i>)	20
Hovostavba u Hergetovy cihelny zatím nebude! (<i>redakční poznámka</i>)	21

NÁZOR

Příliš živá památka. K historii snahy o obnovu Mariánského sloupu po roce 1989 (<i>Pavel Nauman</i>)	22
--	----

ZAJÍMAVOSTI

Koulův dům, čp. 1073/I, Pařížská 1 (<i>Petr Šámal, Alexandr Rymarev</i>)	28
Loučení s Libeňským přístavem a s větší částí Holešovického přístavu (<i>Jiří Novák</i>)	30
Větrné korouhve a korouhvičky pražských věží (<i>Stanislav Srnský</i>)	33

INFORMACE

Ohlédnutí za životním dílem pana Reinholda Macho, starosty města Furth im Wald a čestného člena Klubu Za starou Prahu (<i>Josef Hyzler</i>)	39
Nový sborník o historii Prahy	40

Časopis je zasílán členům Klubu zdarma v rámci členského příspěvku.
Zájemci, kteří nejsou členy Klubu, si mohou časopis koupit za cenu 50 Kč
v návštěvních hodinách v kanceláři Klubu nebo v knihkupectvích: Fišer (Kaprova 10), Academia (Václavské
nám. 34), Mapkupectví (Žatecká 2), Josef Růžička (pasáž Státní banky, Na Příkopě).
Mohou si též časopis předplatit za cenu 50 Kč za výtisk (včetně poštovného a balného).

Adresa kanceláře Klubu Za starou Prahu: Mostecká 1, 118 00 Praha 1
návštěvní hodiny: vždy ve středu 15-17,30 hod.
telefon: 257 530 599
e-mail: kzsp@mail.cz
internetové stránky: <http://www.zastarouprahu.cz>

Členství v Klubu Za starou Prahu je otevřené, členský příspěvek pro rok 2005 je stanoven v hodnotě 150 Kč
(studenti, důchodci) a 250 Kč ostatní.

Příhlášky jsou pro zájemce k dispozici na internetu nebo v návštěvních hodinách v kanceláři Klubu.

PORÚBANÉ ...

Nestává se příliš často, aby se před sídlem Senátu ČR na Valdštejnském náměstí ozývaly pronikavé hlasy motorových pil. Doposavad se tomu dělo snad pouze při demonstracích zemědělců. Koncem července se však žádná demonstrace ani jiná protestní akce nekonala, pouze na Domě U Tří čápů čp. 20 probíhala oprava krovu. Spíše než o povolenou lokální opravu intaktně dochované barokní konstrukce (viz foto vpravo dole) se však jednalo o těžbu palivového dříví do předem připravených kontejnerů – asi se čeká tuhá zima a každé polínko v kamnech zahřeje. Nebo že by naopak bylo

v domě přílišné horko a letní úprava domu do stylu „cabrio“ se investorovi jevila jako nejsnazší řešení? Letní vedra však už definitivně odezněla, nastává období dešťů a plískanic a Třem čápům nehorázně zatéká do hnízda. Na jih asi stěží odletí. Před nastávající zimou je každý okolojdoucí senátor či turista jistě polituje a při pohledu na igelity suplovanou střechu se zeptá: „Co bude dál?“

Doufejme, že s přibývajícím podzimem a s ohledem na promáčené klenby U Tří čápů bude ještě řádné horko, které však nezařídí Svatý Petr, ale magistrátní odbor památkové péče, který na místním šetření dne 25. července ústy Ing. arch. Jiřího Musálka⁺ nešetřil sliby nejtvrďších postihů. Inu, lesní pych a rubání dřeva načerno by měli lesníci trestat tvrdě, protože škodnou ve svém revíru nikdy nestrpěli.

Jiří Křížek

⁺*Vysvětlující poznámka redakce:* Ing. arch. Jiří Musálek, vedoucí oddělení památkové péče Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hlav. města Prahy, laureát anticeny Bestia triumphans z roku 2000, je rovněž majitelem půdní vestavby, která se jistě setkala se zájmem čtenářů na titulní straně našeho minulého Věstníku. Tímto též na základě četných dotazů zveřejňujeme správnou odpověď na hádanku: „Domečku, domečku, kdo v tobě přebývá?“

JAK USTUPUJE GOTICKÁ PRAHA HOTELOVÝM HOSTŮM

ANEB „LABUTÍ PÍSEŇ“ WIMMEROVA PALÁCE A PALÁCE HROBČICKÝCH V RYTÍŘSKÉ ULICI

Odborná veřejnost je stále více znepokojena stavebním děním v nejcennějším jádru Prahy, na území Starého a Havelského města. Ukazuje se, že příliv velkého množství peněz, respektive vstup velkých developerů do této oblasti přináší vážné ohrožení nejstarší zástavby. Ceny nemovitostí šplhají v této atraktivní a turisticky exponované lokalitě k závratným výškám a noví majitelé pochopitelně touží investované prostředky maximálně zhodnotit. Ohledy na velkou kulturní a uměleckou cenu domů zpravidla neberou.

Jak zabít dům – staroměstské mrtvolky

V prvním loňském čísle klubovního Věstníku vyšel článek Richarda Biegla popisující asi nejrozsáhlejší současnou investiční akci, ohrožující zamýšleným sloučením v jeden hotelový komplex deset středověkých domů v bloku mezi Staroměstským náměstím a ulicemi Celetnou, Železnou a Kamzíkovou. Přestože záměr si investoři prozatím přehazují jako horký brambor, některé z domů (např. Sixtův dům čp. 553) již byly pro jeho realizaci „připraveny“ na úkor své historické stavební materie.

V následujícím čísle Věstníku pak upozorňovala krátká noticka na bezohledné plenění interiéru donedávna obytného domu čp. 234 v Jilské ulici, který nový majitel, pan Alexander Panic, přestavuje na pětihvězdičkový hotel. Již na začátku úředně schválené přestavby domu bylo v rozporu se stavebním povolením zlikvidováno jeho autentické vybavení a byly otlučeny všechny interiérové omítky. Co se v domě děje, zjistili pracovníci pražského pracoviště NPÚ při náhodné prohlídce. Okamžitě iniciovaly zastavení stavby Státním stavebním dohledem. Teprve zoufalý stav, do kterého byl dům stavebními dělníky uveden, ukázal ve vší nahotě, jaké hodnoty jsou touto stavební aktivitou ničeny. Dům má gotické zdivo až po dnešní korunu zdiva domu. Nad strhanými klasicistními podhledy stropů se ve všech

Pohled do interiéru raně renesančního dvorního křídla domu u Sixtů. Enfiláda v patře připravená pro budoucí hotelové hosty. Foto K. Hanzlíková

Interiér domu čp. 234 po náročném přípravném stavebním zásahu. Budoucím hotelovým hostům se zde jistě bude velice líbit. Foto J. Beránek

Nádvoří domu čp. 478 po odstranění nežádoucích historických prvků. Foto L. Holá

patrech objevily gotické a barokní trámové stropy, některé bohatě malované. Ze zbytků omítek, které ještě dělníci neotloukli, vyplynulo, že pod vrstvami mladších omítek a nátěrů byla na stěnách domu plošně dochována omítka gotická, místy s několika vrstvami gotických nástěnných maleb. Majiteli nebyla bohužel

ani uložena pokuta. Stavba byla obnovena pod podmínkou, že dále již bude postupovat v souladu se schváleným projektem. Nedlouho poté se ale historie opakovala, nejprve s historickými okny domu a následně i se střechou. Stavebník si, jak vidno, se stavebním ani památkovým zákonem hlavu neláme a spoléhá na bezzubost správního aparátu a nedostatek možností účinné restrikce. Jen díky obětavosti Ing. M. Rykla, který v objektu provádí stavebně-historický průzkum, nedošlo k dalším výrazným devastacím. Ing. Rykl totiž poskytoval nezištně konzultace klimatizačním technikům a instalatérům, díky čemuž jsou desítky metrů klimatizačního potrubí a instalačních rozvodů umístěny do komínových šachet a dalších vhodných míst, aniž by památku dále poškozovaly. Příznačné je rovněž, že ani nestydaté jednání majitele nepřimělo odbor památkové péče magistrátu, aby v následných fázích přesvědčivěji hájil zájmy památkové péče. V rozporu s odborným vyjádřením NPÚ majiteli nakonec povolil i naprosto nežádoucí vestavbu podkroví do raně barokních krovů bočních křídel domu.

Ve stejné době, na jaře roku 2004, došlo k nepovoleným demoličním pracím na Staroměstském náměstí v domě čp. 478. Bez stavebního povolení zde byly demolovány klasicistní pavlače a renesanční záchodový rizalit. Souběžně probíhal rovněž archeologický výzkum v podloubí domu, který odhalil zbytky raně gotické šije. Z nálezů jasně vyplynulo, že šije zanikla již v době výstavby podloubí, s jehož pilířem je v polohové kolizi. Majitel přes negativní stanovisko NPÚ obdržel souhlasné stanovisko památkového odboru magistrátu a šiji „obnovil“ v absurdní, nepůvodní podobě. Nejenom, že tak omezil průchod podloubím, ale při výstavbě nových stěn a schodů šije navíc odstranil velkou část původních substrukcí a ohrozil statiku pilíře podloubí. Nové konstrukce provedl z litého betonu. Do budoucna tak ohrozil statiku navazujících opukových základů, které se po neprodyšném uzavření

Půdorys Havelského města se zvýrazněním věžových domů. Paláce Hrobčických a Wimmerův jsou vyznačeny šedě. Obrázek převzat z publikace *Staré Město*, D. Líbal, J. Muk, Praha 1996

Jižní fronta Rytířské ulice s raně barokním průčelím paláce Hrobčických vlevo a barokně-klasicistním průčelím Wimmerova paláce vpravo. Foto NPÚ, územní odborné pracoviště v Praze

do betonu začnou rozpadat a ztratí své původní mechanické vlastnosti. K případu ještě dlužno dodat, že v prvním patře domu vzniká nad gotickými křížovými klenbami přízemí bazén, že jeden ze vstupů k němu na dvorní straně je částečně prorážen do gotické cihelné fasády a že dvůr má být zastřešen a přepatrován.

Havelské město

Vše, co jsem však až dosud napsal, je jen úvodem k labutí písni dvou paláců nacházejících se v Rytířské ulici na Havelském městě, nedaleko od domů zmiňovaných výše. Jedná se o raně barokní palác Hrobčických čp. 401 a Wimmerův palác čp. 402.

Milovníkům staré Prahy jistě netřeba zvláště připomínat, že Havelské město je jedinou částí Starého Města, která byla plánovitě založena, a že jeho zástavba byla od samého počátku velmi vznosná. Právě v jižní frontě Rytířské ulice, kde se nacházejí dva paláce, o kterých je řeč, stála ve 13. století řada věžových domů. Muselo jít o zjev nevšední působivosti, když vynesl Havelskému městu v listině samotného krále Přemysla Otakara II. označení „velkolepé“. Původně měly v této frontě věže patrně všechny domy, dnes jsou jejich zbytky dochovány jen v některých objektech. Jediná věž, dochovaná dodnes v plné výšce, je součástí domu čp. 403 při nároží s ulicí Na Můstku. Kromě věží však byly od počátku nepochybně velmi výstavné i vlastní kúpecké domy. Prinejmenším uliční trakty domů byly již od 13. století zděné. Tato základní znalost pražské historie stačí tedy k tomu, aby si i laik uvědomil, jaké poklady stavební historie se mohou v dnešních domech v Rytířské ulici skrývat. Tak jako všude jinde na Starém Městě byly nepochybně i zde gotické domy v jádru zachovány. Renesance, barok, klasicismus, ale i 19. a 20. století starší objekty více či méně razantně upravovaly, avšak nebouraly. Pod slupkou dobových omítek a nových omítaných podhledů stále zůstávaly

původní nosné zdi a nezřídka i dřevěné stropy, jako tomu bylo v domě čp. 234. Každé období pak přidávalo další hodnotné prvky, byť někdy na úkor hodnot starších etap. Prakticky všechny domy jsou tak kulturními konzervami. Utváří podstatu Pražské památkové rezervace a jsou většinou i zvláště chráněny jako nemovité kulturní památky.

Palác Hrobčických, neboli dům U Tobolky, čp. 401 vznikl krátce po založení Havelského města a měl na počátku patrně podobu jednotraktové dvoupatrové věže. V 15. století byl přestavěn a jeho parcela byla rozšířena až k hradební – dnes Provaznické – uličce. Od roku 1526 patřil šlechtickému rodu Hrobčických.

V prodejním prostoru domu čp. 401 byly vykopány raně gotické sklepy s lomenými arkádami, zbytky točitého schodiště a původního dřevěného stropu. Bez ohledu na platné zákony byly výkopy provedeny bez odborného archeologického průzkumu, a nalezené středověké konstrukce mají být kvůli podzemním garážím zcela odstraněny. Foto J. Veselý

Luxusní klasicistní interiér Wimmerova paláce před zahájením prací. Foto NPÚ, územní odborné pracoviště v Praze

Dnes náleží k významným staroměstským stavbám z období raného baroku. V osmdesátých a devadesátých letech 17. století vznikla nejen hlavní budova do Rytířské ulice s výrazným průčelím, ale i menší zadní budova obrácená jednoduchou fasádou do Provaznické ulice. Spojovací dvorní křídlo s pavlačemi vzniklo nejspíše na konci 18. století. Dům byl přestavován ve třicátých letech 20. století. V přízemí uličního křídla byly tehdy vnitřní nosné konstrukce nahrazeny železobetonovým skeletem vynášejícím nosné zdi vyšších podlaží. Vznikla tak velkoplošná prodejna s velkým výkladcem obráceným do Rytířské ulice. Ve dvoře bylo ve stejné době postaveno druhé, přízemní dvorní křídlo. Pravděpodobně v rámci těchto úprav byla zasypána část raně středověkých sklepů nacházejících se pod prodejnou. Ve třicátých letech 20. století bylo také v dolní části krovu mansardové střechy vybudováno podkroví, kvůli němuž byly raně barokní stropy druhého patra posíleny ocelovými nosníky.

Wimmerův palác, neboli dům U Zlatého kola, čp. 402 vznikl rovněž bezprostředně po založení Havelského města a měl věžovou podobu. Již v polovině 14. století byl přestavěn a znovu byl upravován na počátku století následujícího. Z této doby pochází dodnes dochované štítové cihelné zdi s lomenými slepými arkádami. V 16. století byl uliční dům rozšířen a bylo postaveno západní dvorní křídlo. V raném baroku bylo vybudováno východní dvorní křídlo. V té době patřil dům obci a byl zde provozován pivní a vinný šenk. V osmdesátých letech 18. století jej koupil Josef Wimmer, který podnikl náročnou raně klasicistní přestav-

bu a vtiskl domu jeho současnou podobu. V této době vznikla v prvním patře uličního křídla řada náročných interiérů s bohatou uměleckou a řemeslnou výzdobou. Na dvorních průčelích byly vybudovány výtvarně pojednané pavlače. Na počátku 19. století bylo vystavěno zadní křídlo paláce s průčelím obráceným do Provaznické ulice. I tento dům byl upravován ve třicátých letech 20. století. Přebudována však byla pouze část přízemí uličního křídla. Výrazněji se stavební úpravy projeví v zadním klasicistním křídle. Již od 30. let 20. století měly oba domy patrně stejného majitele a byly částečně propojeny.

Současnost

Dnes jsou uvedené dva domy majetkem společnosti T.V.B. spol. s r. o. a C.V.T.B. spol. s r. o., které zde sídlí od roku 1992. V létě roku 2004 vstoupil do obou společností v osobě pana Cesare Bellitiho italský kapitál. Krátce nato byly v obou objektech započaty stavební práce. Podle informací pražského pracoviště NPÚ stavebník podal žádost o vydání stavebního povolení na odstranění půdní vestavby ze třicátých let 20. století a novodobých podlahových krytin, rozhodnutí však neobdržel. Přesto byly v objektu prováděny rozsáhlé stavební práce daleko nad rámec podané žádosti. Proto byla 27. 10. 2004 na podnět NPÚ a na základě místního šetření vydána státním stavebním dohledem výzva k okamžitému zastavení nepovolených stavebních prací. Práce však zastaveny nebyly. Majitel podal 4. 11. 2004 na odbor výstavby úřadu MČ Praha 1 ohlášení drobné stavby obsahově shodné s předchozí žádostí o vydání stavebního povolení. Odbor výstavby vydal 15. 12. 2004 souhlas s provedením drobné stavby. Absurdní je, že dotčené práce byly v době podání ohlášení již dávno provedeny. V lednu 2005 byla

Současná podoba interiéru obou paláců. Osudy enfilády piana nobile připomínají nedaleký Sixtův dům. Foto J. Veselý

Průraz v jinak intaktní gotické cihelné zdi mezi oběma paláci byl podle slov architekta P. A. Martiniho proveden v nesourodém zdivu z recyklovaného materiálu. Podobné významové přesmyčky jsou páně architektovou oblíbenou kratochvílí. Foto J. Veselý

v objektech provedena dvě místní šetření za účasti pracovníků NPÚ, OPP MHMP a státního stavebního dohledu. Obě šetření konstatovala, že v objektu probíhají nepovolené stavební práce a státní stavební dohled opakovaně vyzval zástupce majitele objektů k neprodlenému zastavení nepovolených stavebních prací. Ani tentokrát však nebyly výzvy uposlechnuty. Stavební práce v objektu pokračovaly až do března, kdy podaly OPP MHMP, pražské územní pracoviště NPÚ a Klub Za starou Prahu prakticky současně trestní oznámení na neznámého pachatele pro podezření ze spáchání trestných činů zneužití vlastnictví a maření výkonu úředního rozhodnutí. Teprve na základě této akce byly stavební práce skutečně zastaveny.

Výsledek půl roku probíhajících nepovolených bouřacích prací je více než tristní. Ve většině prostor obou paláců jsou zbourány vnitřní dělicí zdi, plošně otlučeny historické omítky, zcela nebo částečně rozebrány stropy a v cihelné gotické dělicí zdi mezi oběma paláci jsou provedeny hrubé montážní průrazy. Zbouráno bylo dvorní křídlo ze třicátých let 20. století v paláci Hrobčických a bez řádného archeologického průzkumu byly vykopány a odvezeny zásypy klenob renesančních a gotických sklepů v obou domech. Ve velkém obchodním prostoru paláce Hrobčických byl proveden 5 m hluboký výkop, který odhalil zasypané sklepy ze 13. století. Do podobné hloubky byl vykopán i dvůr domu. V prvním patře Wimmerova paláce byly těžce poškozeny pozdně barokní interiéry. Dochované dobové okenice, vestavěné skříně a dveře s deštěním dřevních nik byly neodborně zbaveny původních nátěrů. Část poškozených prvků byla přitom zvláště chráněna jako movité kulturní památky.

Důležité je rovněž uvědomit si, že tyto stavební práce byly, alespoň z úředního hlediska, prováděny bez

projektu. Teprve 24. března předložil majitel objektů k posouzení architektonickou studii Paola Antonia Martiniho pro rekonstrukci obou domů na *hotelový provoz*. Studie byla vypracována v italštině bez jediného slova českého komentáře. Její součástí nebyla v Čechách obvyklá technická nebo autorská zpráva. I expresivní pastelkami mnohobarevně kolorované výkresy studie však okamžitě prozradily, proč musely být domy před podáním žádosti o stanovisko tak razantně „připraveny“. Jak je v podobných případech obvyklé, je studií předpokládaná kapacita plánovaného hotelu nejméně trojnásobkem rozumného objemu, který by paláce mohly pojmout. Důsledkem toho je naprostá ignorance původních dispozic, návrh změny úrovně podlaží a navýšení střechy (ve Wimmerově paláci), kompletní poddolování paláců a výstavba dvou suterénů obsahujících garáže a provozní zázemí hotelu (samozřejmě s minimálním ohledem na původní sklepy). Havarijní stav, do kterého majitel objekt záměrně uvedl, měl patrně posloužit jako nástroj k prosazení projektu a urychlení procedury povolení stavebních prací. Realizace záměru reprezentovaného studií byla však shledána z hlediska státní památkové péče jako vyloučená. Podmínky pro případnou adaptaci objektů byly Národním památkovým ústavem vydány majitelům již v dubnu roku 2004 (tedy ještě před vstupem italského kapitálu), předložená studie na ně však vůbec nebrala zřetel.

Klub Za starou Prahu se ve spolupráci s NPÚ pokusil celou kauzu medializovat. Plánovanou televizní reportáž sice majitel objektů znemožnil, neboť nepustil televizní štáb dovnitř. K tématu ale vyšel v dubnu 2005 komentář v týdeníku Respekt a v květnovém čísle časopisu Architekt vyšel rozsáhlý článek doplněný řadou fotografií.

Majitel objektů reagoval na článek v Architektu prostřednictvím právní zástupkyně, která zaslala časopisu dopis obsahující kromě věcně nepodložených komentářů k obsahu článku také žádost o uveřejnění odpovědi. Redakci časopisu byl následně předán čtyřstránkový text napsaný samotným autorem studie, panem architektem P. A. Martinim. Text obsahuje kromě emocionálně mnohomluvného obdivu k „magické Praze“ inspirované stejnojmennou knihou A. Ripellina řadu zajímavých, i když většinou významově pokroucených faktů. Za nejdůležitější však považují sdělení architekta Martinioho, že vše, co se až dosud v domě událo, byly jen – cituji: „...přípravné práce, které byly nezbytné proto, aby se zbytečně neztrácel čas při čekání na vyřešení byrokratických průtahů,...“. Bezděky se zde dozvídáme, že to nejhorší paláce teprve čeká. Architekt však také odhaluje svůj vztah k zákonům naší země.

Případ bude mít pravděpodobně dohru u soudu. V současnosti je na základě podaných trestních oznámení vedeno policií ČR vyšetřování. Problém je v tom, že vysokou kulturní hodnotu zničených konstrukcí lze penězi jen těžko vyčíslit. Vyšetřovatel však potřebuje pregnantně vyjádřenou hodnotu poškození. Nezbyvá než doufat, že soudní znalec, který bude požádán o zpracování posudku, dokáže historickou hodnotu stavebních konstrukcí v odhadu zohlednit. I kdyby však odhad a soudní řízení dopadly dobře a majitel, který úmyslně zničil zákonem chráněné kulturní památky, byl exemplárně potrestán, zničené cenné konstrukce a detaily jsou nevratně ztraceny.

Zamyšlení

Čtyři smutné případy, které jsem v předchozím textu popsal, mají mnoho společných znaků. Jedná se většinou o objekty vlastněné společnostmi s účastí silného

zahraničního kapitálu. Prakticky ve všech případech plánuje majitel změnu funkce objektu z bytového domu na luxusní hotel. Projekty přestaveb jsou vždy naddimenzované, neberou ohled na památkovou hodnotu objektů, často propojují více samostatných historických objektů a obzvláště barbarsky se chovají k suterénům a krovům domů. Bez výjimky dochází v průběhu stavby k bezprecedentnímu překračování stavebního a památkového zákona, které je bohužel orgány státní správy a samosprávy tolerováno. Pro první tři případy je rovněž společným rysem nesoulad mezi stanovisky Národního památkového ústavu a Odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy. Odbor památkové péče v těchto případech mnohokrát povolil stavebníkům úpravy, které pracovníci pražského pracoviště NPÚ zamítli.

Uvedená suma je vskutku alarmující. Ukazuje se, že developeri pohybující se v „pražských kalných vodách“ používají prakticky všichni stejné postupy, které v důsledku vedou k poškozování zákonem chráněných hodnot. Vzhledem k tomu, že někteří z nich používají identický postup postupně u několika různých objektů, lze vyslovit přesvědčení, že se nejedná o nevědomá a náhodná pochybení plynoucí například z neznalosti správních procedur, ale o programové obcházení zákona a vědomé ničení obecných kulturních hodnot za účelem sebeobohacení. Je na čase, aby se začaly odpovědné orgány chovat opravdu odpovědně a daly podobným zlatokopům důrazně najevo, že se pohybují v kulturní zemi s jasně stanovenými pravidly, která musejí respektovat. Vlastovkou zvěstující v tomto ohledu lepší časy je snad právě případ paláců v Rytířské ulici, kdy jednají Národní památkový ústav, odbor památkové péče magistrátu a státní stavební dohled ve shodě a spolupráci.

Jan Veselý

Návrat ke kořenům. Státem chráněná kulturní památka se pod rukama stavebních dělníků mění pozvolna v hromadu opukových kamenů. Foto NPÚ, územní odborné pracoviště v Praze

TANEC KOLEM MASARYKOVA NÁDRAŽÍ

V únoru t. r. sepsal Klub Za starou Prahu pro Odbor rozvoje Prahy 1 a Útvar rozvoje města Prahy (zpracovatele územního plánu) obsáhlé vyjádření k návrhu zadání Ověřovací dopravně urbanistické studie na Masarykovo nádraží – Florenc (SÚRM, prosinec 2004). Naše iniciativa možná leží v úředním šuplíku. Argumentovali jsme pro zachování nádraží i s jeho funkcí.

Plochy a kolejíště Masarykova nádraží v nadhledu. Foto Z. Chrástová, červen 2005

Důvod je prostý: proč rušit něco, co byť omšelé a špinavé, skvěle funguje. A pro památku je nejlepší, když se pro ni nemusí vymýšlet náhradní využití.

Mezitím se v tisku rozpoutala diskuse o tom, co by tomu Pražané a Středočeši řekli, kdyby se Masarykovo nádraží přestalo provozovat. Názory se tříbí, někdo je pro a jiný proti. Nikde však ani mapka, ani kresbička vizí, ani zmínka o penězích. Jakoby se po po debaklu v Brně přestěhovala nádražní debata do Prahy.

Prátele nového a radikálního uspořádání žonglují s pojmem *rozvojového území*. Dokonce, cituji z textu napsaného Prahou 1, jej považují za jedno z „nejvýznamnějších rozvojových území centra, která tento svůj rozvojový potenciál nenaplní“.

Co je rozvojové území? Co tam má být za rozvoj? V dlouhých textech se to nikdo nedozví, dozví se jen, že místo nádraží má být něco jiného, v památkovém území mají vést nové ulice sem a tam, tramvaj na svém vlastním tělese..., a kdesi cosi, a vlaky na mostech a nově i v podzemí.

Protože je všude kolem město, historické, tvrdě zkoušené a stále dohušťované, a rozvoje je v něm až moc, řekl bych, že takové státní rozvojové území, v budoucnosti od dráhy možná vyklizené, by mělo spíš rozvíjet to, co v okolí zatraceně chybí. A to je právě volný prostor, kloudné pěší spojení z centra na Vítkov a Žižkov, park a slušné zacházení s existujícími památkově chrá-

nými objekty. Anebo jednoduché spojení mechanickým chodníkem mezi nádražími, pokud Masarykovo nádraží zůstane zachováno.

Takové rozvojové cíle ovšem mnoho peněz nepřinesou. Proto by se mělo raději hledět ponechat nádraží tam, kde je.

Ostatně samotné nádraží zabírá jen část *rozvojových* ploch. V území je (asi):

2 ha autobusového nádraží, které může mít svůj vlastní rozvoj;

8 ha ploch, jejichž uvolnění nezávisí na zrušení nádraží;

3 ha pozemků s památkově chráněnými objekty patřící Národnímu technickému muzeu;

4 ha ploch na svahu nebo drobných zbytků, které se nehodí k zástavbě a měly by být zelené;

10 ha by se získalo zrušením kolejíště, z toho 0,3 ha zabírají budovy v Hybernské, o nichž snad není pochyb, že by zůstaly zachovány, ač zmrzačené jiným využitím. Asi 2,7 ha se využije mezi domy, stavební pozemky budou tedy 7 x 10 000 m².

Zisk z celé akce by byl 70 tisíc m² pozemků, které lze prodat po 100 tisíc Kč/m², celkem tedy za 7 miliard korun. Taková cena však postaví moji představu o rozvoji a o parku mimo hru, neboť České dráhy si slevu nemohou dovolit. Koeficient zastavitelnosti by podle ceny byl 5, asi třináctipodlažní domy.

Představme si však, že se najednou objeví peníze na zrušení Masarykova nádraží a na dobrodružnou stavbu podzemí pod Wilsonovým nádražím pro trať z Kladna. Kolik peněz bude asi potřeba?

Ať už bude kladenská trať modernizovaná či ne, její zapojení do podzemního nádraží pod Wilsonovým bude složitá stavba, kterou odhaduji v jednoduché verzi na 15 miliard korun včetně ceny financování v průběhu stavby a DPH. Kdybychom započítali zisk 7 miliard z prodeje pozemků, zbývá rozdíl 8 miliard, kdo je zaplatí? Prátele likvidace nádraží odpoví, že stát. Přece kvůli rozvoji!

A jak dlouho bude trvat, než se vrátí peníze za novou výstavbu na bývalých drážních pozemcích? Kdyby

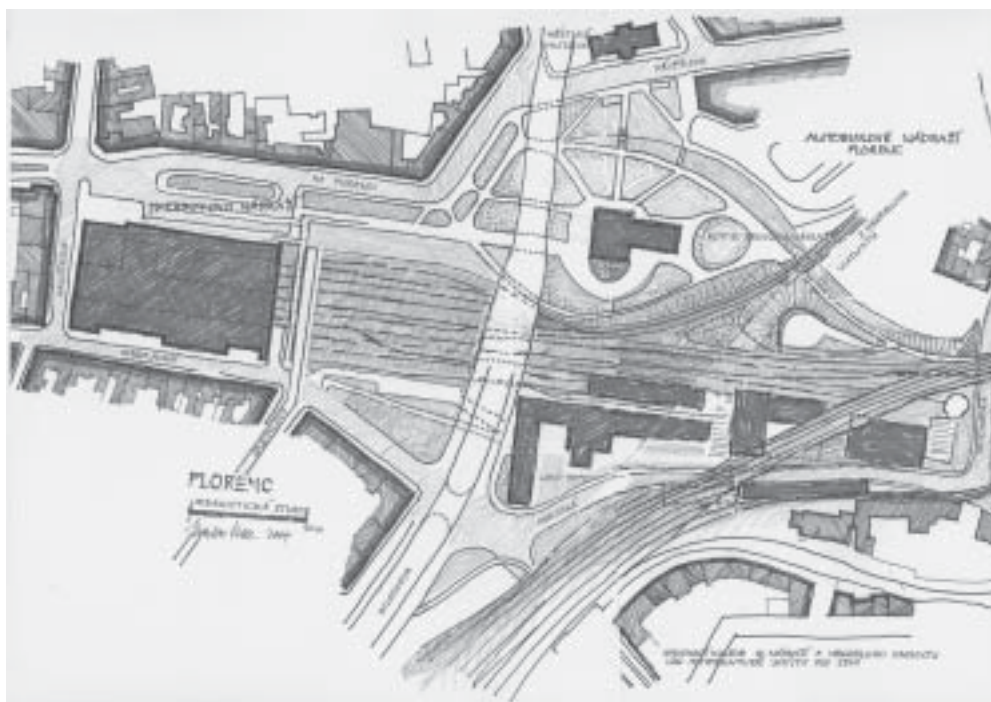
byly nové stavby jen kanceláře a obchody, v tomto jedovatém místě se totiž z bytů tak vysoký nájem nedostane, uhradí nájem za prvních 5 až 7 let investice na stavbu, za další 3 až 4 roky hodnotu pozemků a teprve za dalších 5 let investici do podzemního nádraží.

Podle této investice nevydělají České dráhy nic a budou mít o jedno nádraží méně. Ani se jim nedivím, že s pražskými urbanisty moc řeči nevedou a že jsou proti zrušení nádraží.

S dobrou nadějí budou investoři splácet 15 až 18 let. Kdyby stavěli na příhodnějším místě, mohl by stát vybírat daň z pronájmu o 8 let dříve.

Myslíte si také, že tak hloupý stát přece jen nemáme?

Martin Krise

*Studie na využití ploch Masarykova nádraží.
Marin Krise, 2004*

KOSTEL SV. MICHAELA ARCHANDĚLA NA STARÉM MĚSTĚ – DRAMA LETOŠNÍHO LÉTA

Klub Za starou Prahu, jak všichni naši členové dobře vědí, se kauzou využití a dalších osudů zrušeného kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě zabýval mnohokrát. Letos v létě drama vyvrcholilo. Několik dnů před svým skolem definitivně schválil ministr kultury Pavel Dostál prodej kostela, dosud ve vlastnictví Národní knihovny, současnému nájemci Michal Praha, s.r.o. Předpokladem k realizaci tohoto právního aktu bylo vyjádření Národní knihovny ČR o nepotřebnosti uvedené nemovitosti a shledání tohoto objektu pro stát zbytečným. Snad by v zásadě skutečnost prodeje státního majetku soukromému subjektu nemusela znamenat zásadní chybu, pokud by nabyvatelem byl důvěryhodný subjekt a jeho zájmy byly všeobecně známé, kulturně přijatelné a zcela průhledné, že tomu v uvedeném případě tak není, přesněji řečeno, že je tomu právě naopak, vyplývá z následně zveřejněných materiálů, a to z plakátku (vpravo) na jednu z „kulturních“ akcí v květnu tohoto roku v kostele uspořádanou, a znaleckého posudku, který hodnotí kvalitu stavebního zásahu financovaného nájemcem, tedy údajného „zhodnocení“ památky. Ještě v červnu t. r. se odborná veřej-

nost pokoušela plánovanému prodeji zabránit protestem adresovaným vládě České republiky a dalším osobnostem české politiky. Text tohoto dopisu je publikován rovněž. Průběžné zhodnocení celé kauzy, která je bohužel tímto okamžikem pravděpodobně uzavřena, nechť si každý z čtenářů udělá sám. Nebude to těžké!

redakce

Znalecký posudek přestavby kostela sv. Michaela, Praha 1 – Staré Město

Z hlediska kulturně historických hodnot patří kostel sv. Michaela k významným památkám České republiky. Z právního hlediska se nalézá na území Pražské památkové rezervace a je prohlášen kulturní památkou. Je tedy chráněn ve smyslu ustanovení zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění. V souvislosti s připomenutím jeho vysoké kulturně historické hodnoty a právní ochrany je dále vhodné konstatovat, že historické centrum Prahy včetně kostela sv. Michaela na Starém Městě je od roku 1992 zapsáno na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Skutečnost, že Česká republika navrhla předmětný kulturní statek do Seznamu světového dědictví a mezinárodní společenství tuto nominaci na základě odborných expertíz světově renomovaných odborníků přijalo, je třeba chápat jako důkaz vysoké hodnoty tohoto statku. Česká republika přistoupením k Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (viz Sbírka zákonů ČSFR, ročník 1991, částka 32, bod 159 „Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví“) uznala, že zabezpečit ochranu, zachování, prezentování kulturního a přírodního dědictví na svém území je její prvořadou povinností. Poškození nebo znehodnocení části památky světového dědictví, kterým kostel sv. Michaela je, je proto nutno chápat také jako porušení mezinárodního závazku České republiky.

Za chráněné kulturně historické hodnoty (viz formulace zákona o státní památkové péči) je nutno v případě chrámu sv. Michaela na Starém Městě považovat zejména:

- autentickou hmotu památky
- architektonické řešení, včetně mimořádně cenného řešení vnitřního prostoru
- vnější vzhled včetně působení chrámu v prostředí Pražské památkové rezervace
- hodnoty spjaté s historií místa a osobnostmi, které v něm působily nebo v něm byly pohřbeny
- přiměřené využití, přičemž přiměřenost je třeba vztáhnout jak k technickým možnostem a architektonické hodnotě, tak ke skutečnosti, že se jedná o sakrální stavbu, u níž je zřejmé, že některé způsoby druhotného využití mohou být veřejností pocíťovány jako nevhodné.

Lze konstatovat, že všechny výše uvedené hodnoty byly předmětnou přestavbou poškozeny.

Konkrétně

- vložení konstrukce pater si vyžádalo nepříznivý zásah do původních nosných konstrukcí, byla zbořena barokní klenba a zcela znehodnocena krypta. V úvahu je nezbytné brát nejen dopady již provedených úprav,

ale i poškození autentických konstrukcí, ke kterému dojde při budoucím odstraňování vložených konstrukcí, protože přepatrování, technická zařízení a další provedené úpravy nelze považovat za „lehce odstranitelné“

- přepatrováním bylo zcela znehodnoceno mimořádně cenné architektonické řešení vnitřního prostoru

- komerční využití půdy a další úpravy se nepříznivě projeví ve vnějším vzhledu památky. Jedná se o vadu jak ve vztahu k památce samotné, tak v prostředí památkové rezervace. Je nutno si uvědomit, že se jedná o objekt pohledově mimořádně exponovaný - viz pohledy ze Staroměstského náměstí či pohled z věže Staroměstské radnice.

- předmětné využití je zjevně nepřiměřené. Následkem nevhodného využití došlo nejen k poškození architektonických kvalit památky (přepatrování, vnější vzhled) a ztrátě části hodnoty historického dokumentu, ale i k překročení meze, za kterou již veřejnost pocíťuje druhotné využití sakrální stavby jako nevhodné.

Lze tedy konstatovat, že předmětnou přestavbou nepochybně vznikla škoda, a to škoda kulturní (fyzické poškození památky, včetně škod, které pravděpodobně vzniknou při odstraňování provedených nevhodných úprav, znehodnocení cenného interiéru,

nepříznivý zásah do prostředí Pražské památkové rezervace), hmotná (finanční ohodnocení zničených částí památky, náklady na odstranění současné nevhodné úpravy tak, aby památka mohla být uvedena do vyhovujícího stavu) a morální (pobouření části veřejnosti, ztráta důvěry občanů ve schopnost státu zabezpečit ochranu kulturního dědictví).

Za památku nese odpovědnost vlastník. Ze zákona je povinen památku udržovat v dobrém stavu a chránit ji před poškozením a znehodnocením. Bez souhlasu vlastníka není možné provádět žádné úpravy. Bez souhlasu a spoluúčasti vlastníka by k poškození kostela sv. Michaela nemohlo dojít.

Garantem zachování hodnot chráněných zákonem o státní památkové péči je příslušný orgán státní památkové péče, v tomto případě odbor památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy. Bez souhlasu orgánu státní památkové péče by nemohlo být vydáno stavební povolení ani prováděny žádné úpravy. Lze tedy konstatovat, že poškození kostela sv. Michaela bylo umožněno rozhodnutími Odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy. Je nutno konstatovat, že předmětná rozhodnutí jsou z věcného hlediska památkové péče nepřijatelná. Zároveň je třeba vzít v úvahu, že jsou činné v rozporu s předchozími přípisy Ministerstva kultury ČR i názorem odborné veřejnosti - viz například stanovisko Ústavu pro dějiny umění FF UK, Ústavu dějin umění AV ČR, SÚPP, AVU, Uměleckohistoric-

ké společnosti a Vysoké školy umělecko-průmyslové z 18. 6. 1997 a další. Je mimo vši pochybnost, že Odboru památkové péče MHMP musel být nesouhlas odborné veřejnosti s předmětným záměrem i důvody, které odbornou veřejnost k tomuto nesouhlasu vedly, známy. Je povinností příslušného orgánu, aby rozhodl v souladu se současným stavem poznání, a to třeba i proti názoru části veřejnosti včetně veřejnosti odborné. V daném případě je ale problém v tom, že příslušná rozhodnutí nejsou adekvátně věcně zdůvodněna. Otázka, z jakých důvodů, případně s jakou motivací, mohlo dojít k vydání správních rozhodnutí, která bez odpovídajícího věcného zdůvodnění a přes nesouhlas odborné veřejnosti umožnila úpravy, které prokazatelně vedly k poškození právě těch hodnot, jejichž zachování měla rozhodnutí garantovat, není předmětem tohoto posudku. V této souvislosti ale považujeme za nestandardní i skutečnost, že na předmětnou – přinejmenším velmi spornou – komerční přestavbu kostela odbor památkové péče MHMP opakovaně poskytl finanční dotaci.

Finanční hodnota způsobené škody z hlediska dotčených hodnot chráněných zákonem o státní památkové péči (v trestním oznámení jsou uvedeny i další okruhy, v nichž může být podezření ze spáchání trestného činu, např. otázka deklarované a skutečné výše prostředků vynaložených na přestavbu aj., které však nejsou a nemohou být předmětem tohoto posudku) bude složena z finančního ohodnocení poškozených nebo zničených historických konstrukcí a z nákladů, které bude nutno vynaložit, aby památka byla uvede-

na do stavu vyhovujícího její kulturně historické hodnotě a situování na území Pražské památkové rezervace. Dle interní metodiky vydané naším pracovištěm se finanční ocenění historických konstrukcí a prvků v tomto případě odvozuje od nákladů nezbytných na pořízení kopie (shodné nové věci) zvýšených o hodnotu stáří a o zohlednění zájmu společnosti za zachování věci. Detailní propočet nepovažujeme v tuto chvíli za účelný, protože podstatná část škody by musela být stanovena odhadem (poškození vyvolané odstraňováním současné nevhodné úpravy, náklady na toto odstranění). Ze skutečnosti, že náklady na přestavbu jsou investorem deklarovány řádově ve stovkách milionů, lze konstatovat, že škoda se bude pohybovat minimálně v řádech milionů korun, to znamená, že se bude jednat o částku relativně vysokou.

Tento posudek se opírá o skutečnosti uvedené v poskytnutém popisu vyšetřovacího spisu a o skutečnosti zjištěné při komisionální prohlídce objektu za účasti vlastníka dne 31. 7. 2003. Posudek vydává Národní památkový ústav jako instituce. V případě potřeby vyslechnutí fyzických osob je možno se obrátit na generálního ředitele doc. PhDr. Jiřího Kotalíka, CSc., případně hlavního konzervátora PhDr. Josefa Štulce, kteří určí příslušné specialisty Národního památkového ústavu.

Vydal: Národní památkový ústav – ústřední pracoviště
ČTS:OR1-664/SKPV-KOT-2003

3438/2003

15. srpna 2003

Dopis odborníků vládě ČR z 20. června 2005

Vážené dámy,
vážení pánové,

zástupci renomovaných vědeckých, kulturních a vzdělávacích institucí se před rokem obrátili na ministra kultury ČR s dopisem, ve kterém vyjádřili svoje obavy o osud významné kulturní památky – kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě v Praze.

S politováním konstatujeme, že ostudná situace tohoto výsostného duchovního prostoru spojeného přímo s počátky kazatelské činnosti mistra Jana Husa a významné historické architektury v samém srdci Prahy se nijak nezměnila.

Dne 27. května 2005 zde proběhla veřejná produkce „Saint Party“. Propagační materiály na tuto akci obsahují vyzývavé erotické náměty se zneužitím náboženské symboliky. Jsme šokováni, že akce tohoto typu se konala v prostorách sakrální památky (plakátek v příloze).

Souběžně jsme se dozvěděli, že Národní knihovna ČR se rozhodla tento objekt prodat dosavadnímu nájemci, společnosti Michal Praha, spol. s r.o., který cennou památku stavebně zmrzačil brutálním a nekvalifikovaným způsobem, který je přímo parodií péče o umělecké a památkové hodnoty, a pokoušel se ji komerčně využívat. Jestliže měl náš stát v rámci platné nájemní smlouvy nástroj na ovlivnění způsobu využití této památky, v okamžiku prodeje tento nástroj ztrácí. Pouze alibisticky inkasuje. Kostel sv. Michaela Archanděla je nabízen k prodeji jako zbytný majetek státu.

V souvislosti s platnou legislativou nyní na Vašem souhlasu, jako na tenké niti, visí osud objektu, který má pozoruhodné vazby k české historii. Souhlasíte s prodejem jednoho z nejstarších románských kostelů náročně přestavěného v období gotiky a baroka, místa kázání Jana Husa, a to včetně krypty s ostatky? Dle platných předpisů mají ostatky zajisté právo na to, aby v rámci tohoto majetkového transferu byly právně i fyzicky ošetřeny. V současnosti se nad kryptou pořádají lascivní párty.

My protestujeme!

Jak veřejnosti vysvětlíte, proč se stát dobrovolně vzdává tak významné historické památky, jakou je kostel sv. Michaela Archanděla?

Podle jakých měřítek byla při přípravě prodeje kostela stanovena jeho cena, když se jedná o kulturní památku mimořádné hodnoty a součást světového dědictví UNESCO?

Je v případě prodeje dostatečně ošetřena forma využití odpovídající dobrým mravům a platné památkové legislativě?

Proč stát hodlá kostel prodat stávajícímu nájemci, jehož dosavadní působení a další aktivity na poli „péče“ o kulturní dědictví (Buštěhrad, Tmaň) jsou pouze devastující?

Smlouva s dosavadním nájemcem, uzavřená dle zákona č. 219/200 Sb., končí dne 31. 12. 2005. Podle našeho názoru bylo ideálním řešením hledat pro tento objekt jiného nájemce (nejlépe silného partnera typu hl. m. Prahy nebo Univerzity Karlovy), případně prodloužit pronájem v duchu existující smlouvy a hledat východisko ze zřejmé patové situace.

Kauza kostela sv. Michaela Archanděla se všemi svými peripetemi reflektuje vývoj naší společnosti. Za popovým, národoveckým fangličkařením typu „Největší Čech...“ se skrývá hluboká neznalost vlastních dějin a neschopnost úcty k historickým a uměleckým hodnotám. Nejsme zastánci monopolu státního vlastnictví památek, protože z praxe známe četné příklady vzorné a odpovědné péče krajů, měst a obcí, církví ale i soukromníků o kulturní a umělecké hodnoty. Mezi takové vlastníky však dosavadní nájemce kostela sv. Michala jednoznačně nepatří. Zamýšlený prodej je tak cynickým hazardem s významnou umělekohistorickou i historickou památkou. Proto se na Vás obracíme se žádostí o pečlivé zvážení rizik zamýšleného prodeje.

S respektem k Vaší uvážlivosti

Prof. PhDr. Mojmír Horyna,
ředitel ústavu pro dějiny umění
Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc.,
ředitel Ústavu dějin křesťanského umění Katolické
teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Doc. PhDr. Lubomír Konečný,
ředitel Ústavu dějin umění Akademie věd ČR

Doc. RNDr. Jan Hus Bernard, CSc.,
předseda Společnosti Národního muzea

PhDr. Kateřina Bečková,
předsedkyně Klubu Za starou Prahu

PhDr. Marie Klimešová,
předsedkyně Umělekohistorické společnosti
v Českých zemích

Na vědomí:
Prezident České republiky prof. Ing. Václav Klaus
Poslanci a senátoři Parlamentu České republiky
Primátor hl. m. Prahy MUDr. Pavel Bém

V Praze dne 12. října 2005

Č.j. Ř / 379

Vážení přátelé a kolegové,

ačkoli nejsem přímým adresátem otevřeného dopisu předsedovi vlády ČR, jeho obsah se natolik přímo dotýká instituce, kterou mám tu čest řídit, a částečně i mne samého, že cítím potřebu se k jeho obsahu veřejně (tak jako vy) vyjádřit. Nechci přitom vůbec polemizovat s tím, zda stát má či nemá (musí či nemusí) každou památku typu *bývalého* kostela sv. Michala vlastnit či nikoli, jen uvést na pravou míru některá spíše emotivní než faktická tvrzení v dopise obsažená. V této souvislosti mne překvapila důsledná selekce pramenů i hodnocení správnosti postupu různých osob jen podle toho, jaký postoj k osudu památky v minulosti měli či v době současné mají. Na FF UK jsem vystudoval obor čeština - dějepis a díky tomu (snad) vím, že různé prameny k témuž tématu nelze, je-li postup historika korektní, předem přebírat (nebo dokonce výběrově ponechávat bez povšimnutí) podle toho, k jakému závěru chci od počátku dojít. S takovým postupem se lze čas od času setkat v médiích, užívají jej však pouze špatní novináři a zdá se mi, že v poslední době se intenzita jeho výskytu znatelně snižuje.

Hned první odstavec vašeho dopisu obsahuje po mém soudu termín historicky nekorektní: uvádíte v něm totiž „kostel sv. Michaela Archanděla v Praze“, ačkoli katastr nemovitostí uvádí tento objekt jako „jinou stavbu“, která sloužila církevním účelům pouze do roku 1786. V roce 1789 byla budova i s přilehlým klášterem prodána poprvé – za 2 150 zlatých. V „kostele“ se nejprve usídlila manufaktura, později zde byly sklady oleje a ve druhé polovině 20. století sklady Velkoobchodu průmyslovým zbožím. Státní knihovně ČSR, právní předchůdkyni Národní knihovny ČR, byl již značně zchátralý areál převeden v roce 1984 – snad pro vybudování depozitáře knižních fondů, i když k tomuto účelu byl tento prostor od prvopočátku zcela nevhodný. Bez ohledu na to navíc ani Státní knihovna za předchozího režimu ani Národní knihovna v době polistopadové nezískala adekvátní prostředky na údržbu objektu, natož pak na jeho rekonstrukci.

Pokročilou devastaci (*pouze* na tomto místě je užití takového termínu zcela korektní a pravdě odpovídající) dokončil požár v roce 1990, kdy shořela velká část krovů a střechy. Reálně hrozilo, že se budova zcela zřítí. Zřejmě také proto vláda rozhodla o prodeji objektu ve veřejné dražbě (už tehdy a nikoli kdykoli později stát a nikoli NK rozhodl, že se vlastnictví této památky vzdá) a prostřednictvím MK ČR svěřila provedení dražby Národní knihovně. Dražba stavby a pozemku s vyvolávací cenou 16 mil. Kč však nebyla úspěšná a z důvodů, o kterých toho mnoho nevím, zřejmě MK ČR (nebo NK přinejmenším s jeho souhlasem) rozhodlo o změně postupu. Tehdejší vedení Národní knihovny tak 1/6 1994 uzavřelo dlouhodobou nájemní smlouvu postavenou na „odbydlení“ následně provedených investic. Rozhodnutí to po mém soudu nebylo šťastné – už proto ne, že NK rozhodně není institucí oplývající odborníky na posuzování investic (včetně jejich výše), přesto takové břemeno přijala. Ačkoli jsem v této době v NK nepůsobil a informace znám jen z archivních materiálů, musím za kolegy vyslovit zásadní nesouhlas se způsobem veřejného zpochybňování činnosti tehdejšího vedení NK. Nemohu sice vyloučit, že nebylo odborně schopno do detailu posoudit výši investorem předkládaných investic, pokud však došlo k chybám, rozhodně v nich, vycházím-li ze znalosti lidí představující tehdejší vedení NK, nespátřuji činnost záměrnou a už vůbec ne činnost vedoucí k jakémukoli obohacování se na úkor státu.

Ani rekonstrukce neproběhla v rozporu s platnou legislativou (jak tvrdíte), alespoň pokud mohu z dostupných dokumentů soudit. V roce 1995 vydal odbor památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy kladné závazné stanovisko k záměru vybudovat v areálu finančně bankovní instituci, v roce 1997 vydal tentýž odbor závazné stanovisko k novému projektu, ve kterém stanovil podmínky provedení prací. Dnešní ředitel odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Jan Kněžínek k tomu ve stanovisku z 22/8 2005 podotýká: *„Rekonstrukcí byl objekt zachráněn před naprostou devastací. Došlo k rehabilitaci chrámového prostoru. Bylo vybouráno jeho přepatrování pro sklad, prostor byl očištěn od druhotných vestaveb. Celý objekt byl sanován, nově zastřešen, kosterní pozůstatky pietně uloženy. Na fasádě byl odkryt a prezentován gotický portál. Expozice pro provozování audiovizuálního programu byla provedena jako odstranitelná konstrukce. Z hlediska zájmů státní památkové péče lze velmi kladně hodnotit záchranu této významné kulturní památky“*. Nehodlám se zapojit do polemiky o kvalitě provedené přestavby ani audiovizuálního programu, upozorňuji jen na to, že na ni existuje více než jeden názor.

Pokud jde o poslední „dějství“, mohl bych se alibisticky schovat za písemně vydané úkoly MK ČR řediteli Národní knihovny na rok 2004, mezi nimiž nechybělo *„naložit s bývalým kostelem sv. Michala jako s nemovitostí nepotřebnou pro stát“*, protože však v životě nedělám nic, s čím sám nesouhlasím, takovou potřebu nemám.

Záhy po nástupu do funkce ředitele NK ČR v září 2004 jsem (mimo jiné) shledal celkem tři nemovitosti jako *nepotřebné pro NK*: areál Brnky, objekt Liliová 5 a bývalý kostel sv. Michala. U všech tří jsme dále postupovali shodně, přesně podle zákona a zcela transparentně: zatímco o první dvě nemovitosti projevily zájem jiné příspěvkové organizace státu (NG a NPÚ) a také jim byly (Liliová 5 NPÚ), resp. budou (Brnky NG) převedeny, o bývalý kostel neprojevila zájem nikdo. Měli jsme tedy tři možnosti: buď čekat do roku 2029, až vyprší nájemní smlouva (nápad, že zákon 219/2000 Sb. automaticky ukončuje nájem k 31/12 2005 a tím nájemce ztratí všechny nároky ze smlouvy plynoucí, by při pokusu o realizaci vedl nepochybně k prohranému soudnímu sporu – neochráněná zahr. investice – podle odborného názoru právníků i mého laického bychom neměli žádnou šanci); vyrovnat se s nájemcem (tedy uhradit „neodbydlenou“ investici, předplacený nájem a smluvní pokutu) a objekt převzít zpět (NK pro něj ovšem využití nemá a - jak se ukázalo v nabídkovém řízení podle zákona - nemá takové využití ani žádná jiná organizace státu) nebo objekt prodat a peníze využít na opravy areálu Klementina (v tomto případě traktu do Karlovy ulice, léta uzavřeného pro havarijní stav). V zájmu NK bylo nepochybně třetí řešení.

Nájemce objektu byl jako kupující zvolen proto, že každý jiný zájemce by musel buď převzít stávající nájemní smlouvu nebo uhradit soukromému investorovi částku skládající se z „neodbydlené“ investice, předplaceného nájmu a smluvní pokuty (jenom ta by představovala 120 mil. Kč). Ať už byla investice do oprav jakkoli vysoká a ať má kdokoli na provedenou rekonstrukci jakýkoli názor, soukromé peníze bezpochyby do objektu vloženy byly – a po mém soudu ve chvíli, kdy jedinou druhou možností (stát investovat nechtěl) bylo zřízení zchátralé a požárem narušené stavby. Tato fakta by neměla být nikým přehlížena.

Při posouzení možnosti získat co nejvyšší cenu jsme vycházeli z písemné nabídky nájemce (42 mil. Kč). Jednáním jsme dokázali zvýšit tuto nabídku na 46 mil. Kč. Rozdíl mezi cenou odhadní (180 mil. Kč) a dohodnutou kupní netvoří žádné tajemné mimosmluvní dohody, nýbrž právě přihlédnutí k předplacené částce na nájemném a „neodbydlené“ investici. Návrh smlouvy navíc posuzovalo Ministerstvo kultury více než čtyři měsíce a nepředpokládám, že by se na posouzení nepodílelo více jeho úředníků – včetně odborných památkářů. Informaci o prodeji jsme na našich webových stránkách zveřejnili též den, kdy MK ČR vyslovilo doložkou s navrženou smlouvou souhlas. Při nejlepší vůli si neumím představit transparentnější postup ani cestu, jakou by se při tomto víceetapovém posuzování dalo uplatnit nečestné jednání.

Naprosto chápu existenci různých názorů na to, zda stát má či nemá vlastnit památky tohoto typu. Mrzí mne ale nekorektní metody prosazování takových názorů – včetně pokusů o kriminalizaci celého příběhu (vždyť plivnout si je dnes tak snadné...). Kromě jiného i proto, že na podstatě diskuse (či spíše polemiky) se samotným podpisem kupní smlouvy mnoho nezměnilo. Pokud má kdokoli zájem památku získat, může vstoupit do jednání s majitelem – základem pro diskusi je znovu „neodbydlená“ investice, zvýšená jen o zaplacenou kupní cenu. Představa některých nestátních organizací, že objekt mohou získat zdarma (na úkor soukromého investora) je stejně naivní nyní jako kdykoli předtím.

Děkuji všem zúčastněným rovněž za to, že díky podaným trestním oznámením smí řada lidí za peníze ze státního rozpočtu připravovat Policii ČR stohy materiálů, které si (pochopitelně) vyžádala. Trestní oznámení prošetřit (opět za státní peníze) musí. Doufám jen, že závěry šetření budou k dispozici brzy. Do té doby prosím o zdrženlivost při veřejném vyslovování nejrůznějších podezření na machinace, která podle mého soudu postrádají jakýkoli racionální základ a mohou hraničit s protiprávním jednáním.

Prosím o laskavé zpřístupnění i dalším petentům.

S úctou

Mgr. Vlastimil Ježek
ředitel Národní knihovny České republiky

Na vědomí: *ing. Jiří Paroubek, předseda vlády České republiky*
Vítězslav Jandák, ministr kultury České republiky

ZMRZAČENÁ ARCHITEKTURA

Doménou módy není jen oblékání, vládla a vládne po staletí ve všech oborech lidského snažení, v umění i architektuře. Tón udávali odjakživa ti nahoře. I slavné selské baroko nebylo, jak je všeobecně známo, ničím jiným než napodobováním zámecké a městské architektury venkovskými zedníky a políry.

V druhé polovině 50. let 20. století určoval vkus drobných stavebníků strohý sloh nově budovaných sídlišť v oblastech rostoucích průmyslových center Ostravska a Mostecku. Modernizace staršího bytového fondu se stala vládním programem v letech akutní bytové krize. Po likvidaci soukromého sektoru nastoupila stavební a přidružená výroba cestu typizace výrobků. Třídílná okna ve dvou až třech velikostech či stavební „kování“ převážně v hliníku a bakelitu ovládly na desetiletí vnitřní trh nekritickým upřednostněním kvantity nad kvalitou. Státní výstavba odčerpala kvalifikované pracovníky na vládou sledované akce. Pro majitele drobných objektů byli k dispozici jen meloucháři o nedělích a svátcích. Na pomoc přispěchaly zlaté české ruce. Dokázaly opatřit úzkoprofilový materiál z arzenálu vleké rozestavěnosti sídlišť, kde se i po dokončení stavby válela spousta pohozeného železa, tvárnic a cihel. Z roxorových prutů vykouzly cikcak svařované ploty, mříže a zvlášť oblíbené laminátové přístřešky nad vchodem do domu. Vysoká okna starších domů se vybourala k osazení betonového překladu pro široké třídílné okno. Pokud zůstaly na fasádě zbytky původních říms a štukových ozdob, byly likvidovány v druhé etapě, když se sehnaly finance a ma-

terial na břizolitovou omítku. Aby nová hladká fasáda nebyla tak fádni, obkládala se okna keramickými dlaždicemi různých barev, pro zvýšení efektu i černými. Výjimkou nebyla ani malá zrcátka vkládaná nepravidelně do líce omítky. To vše bylo pýchou majitele zmodernizovaného domku a bohužel i vzorem pro napodobování závistivými sousedy.

Touha přizpůsobit venkovskou architekturu městskému modernímu slohu pronikla po jistém uvolnění politického tlaku na soukromý majetek počátkem sedmdesátých let 20. století i do zanedbaného pohraničí. Hlavně Pražáci zde začali skupovat neobsazené a opuštěné domky, aby si je upravili pro zimní nebo letní rekreaci. Vlna nevkusů a naprosté necitelnosti vůči venkovskému prostředí poničila zčásti nebo úplně staré horské napůl roubené chalupy i venkovské usedlosti. Zmrzačená architektura venkova a pohraničních měst je opravdu jen naší specialitou, se kterou se v sousedních zemích nesetkáme. Stavební úřady tam dbají na zachování historického obrazu obce a změnu fasády povolují jen zcela výjimečně s přísnými podmínkami pro stavebníka. Modernizace se u nich zaměřovala na úpravy interiérů a dovybavení objektu sociálními zařízeními

odpovídajícím komfortu městského bydlení. Jistěže měli oproti nám výhodu v obrovském výběru potřebných prvků vyráběných v různých typech a velikostech, které byly běžné k dostání. Jejich města a obce si zachovávala svou tvář a jsou chráněna jako historické celky i v detailu mnohem lépe než naše památkové solitéry, které nám už jen v televizním cyklu Šumná města představuje architekt David Vávra. Jak je možné, že jsme dokázali lehkomyšlně promarnit tak ohromnou část našeho kulturního dědictví? Kdo nese vinu za zmrzačenou architekturu?

Zdeněk Dušek

KARLŮV MOST – ZAČÍNÁ OPRAVA PODLE NOVÉ KONCEPCE

V roce 2004–2005 došlo k velkému obratu při opravě Karlova mostu. Dobíhaly některé dílčí akce dle projektu skupiny Witzany, Křížek, Šantavý (oprava schodiště na Kampu, výměna protipovodňových zábran). Zároveň se začaly uskutečňovat postupy dle doporučení oponentní skupiny expertů ČSSI, ČVUT, PrF UK, SÚPP (nyní NPÚ) a Klubu Za starou Prahu. O průběhu střetu odborných názorů v letech 2000–2004 jsme průběžně informovali ve Věstnících.¹

Nové poznatky z pokračujících průzkumů a zásady nového přístupu k opravě mostu zpracovala jako závaznou koncepci pro přípravu nového projektu renovaná mezinárodní firma Mott MacDonald Praha, s. r. o. (odpovědný projektant ing. V. Tvrzník). Ve výběrovém řízení na projektanta byl magistrátní komisí vybrán poněkud překvapivě opět PÚDIS, s nímž byla uzavřena hospodářská smlouva v květnu 2005.

Český svaz stavebních inženýrů (ČSSI), který byl hlavním spojencem Klubu Za starou Prahu (spolu s odborníky z ČVUT a Přírodovědecké fakulty UK) uspořádal 25. května 2005 v sále ABF, Václavské náměstí 31 „Technický seminář II“², ve kterém tentokrát sorně vystoupili zástupci města, projektanta, odborníci z řad bývalých oponentů i Národního památkového ústavu a seznámili veřejnost se současným stavem obnovy mostu. Seminář vedl Ing. Vladimír Křížek.

Zásluhou doporučení bývalé oponentní skupiny se v přechodném údobí 2004–2005 podařilo změnit postup oprav, doplnit znalosti o mostu důležitými průzkumy a opravu mostu začít ne svrchní stavbou, ale zabezpečením pilířů. V současné době se pracuje na zabezpečení pilířů osm a devět. Teprve potom se bude stavba zabývat mostovkou a opravou kamenného pláště mostu včetně kleneb. Je též doporučeno zřídit kamenickou huť, která by postupně a průběžně pečovala o rozsáhlé těleso mostu.

Z jednotlivých referátů zaujala především přednáška doc. Ing. K. Drozda z katedry geotechniky Přírodovědecké fakulty UK. Zabýval se názory na způsob za-

kládání pilířů. Na základě podrobného studia pramenů (průzkumy pro tzv. Malostranský tunel pod Vltavou, stavební deníky, archivní dokumentace oprav 1890, 1960 ad.) i soudobých průzkumů založení pilířů osm a devět konstatoval, že pilíře byly založeny poměrně mělce (cca 2–2,5 m) na urovnaný říční štěrk s valouny různé velikosti. Na vnějších hranách pilířů bylo založení zlepšeno „mlýnskými kameny“, spojenými kovanými skobami. Nalezené piloty a dřevěné rámy byly použity až při opravách poškozených pilířů, nikoliv při gotickém založení mostu.³

O technickém způsobu zabezpečení pilířů osm a devět proti důsledkům povodní moderními technologiemi referovali inženýři pověřeni úřadem Povodí Vltavy. Velmi zajímavými poznatky z oblasti diagnostiky zdíva přispěl doc. R. Příkrý z katedry geochemie PrF UK. Na základě analýzy materiálu ze sond usoudil, že chemická toxikace výplně mostu byla prezentována v předchozím (odmítnutém) projektu přehnaným způsobem, chemické změny zasáhly hlavně povrch klenbových klenáků a kvádry obvodových zdí. Důležitým poznatkem, známým již delší dobu, je používání nevhodných materiálů při opravách mostu. Vyloučil proto různé druhy měkkých pískovců, používaných při posledních opravách, a doporučil pro budoucí opravy tři lokality tvrdých arkóz. Připomínáme, že lokalita u Kamenných Žehrovic byla doporučena Klubem již v roce 2004 po konzultaci s prof. Makariem a Ing. Bartákem,⁴ protože nejvíce odpovídá původním materiálům použitým při stavbě mostu.

Časový program realizace stavby zpracoval Ing. V. Křížek (ČSSI). Přijat je návrh, aby byl rok 2005 věnován dopracování průzkumů a shromáždění kompletní dokumentace včetně přesného zaměření mostu digitální fotogrammetrií. Za velkého zájmu veřejnosti a turistů se právě realizuje statické zabezpečení pilířů osm a devět a dřevěných protiledových zábran.

Na horní stavbu mostu (mostovka, izolace, výdlažba, restaurátorské práce) zbývají roky 2006 a 2007. Během oprav se počítá s nepřerušeným pěším provozem po mostě v šířce cca 3–4 m v zúžených pracovních plochách v intervalech po cca 60 m délky mostu. Uvažuje se však i o dalších variantách provozu během oprav.

Se závaznou koncepcí pro zpracování projekce rekonstrukce mostu seznámil posluchače semináře Ing. V. Tvrzník z firmy Mott MacDonald Praha, s.r.o. Tato koncepce plně odpovídá názorům Klubu Za starou Prahu, již dříve zveřejněným ve Věstníku Klubu.⁵ S laskavým svolením ředitele jmenované firmy Ing. J. Petráka uvádíme některé zajímavé podrobnosti zajištění pilířů osm a devět, prováděné v roce 2005 dle prováděcího projektu fy FG Consult s. r. o. dodavatelem Zakládání staveb a. s. Ochrana pilířů byla již v 18. století doplněna o ochranné konstrukce, které však nezabránilly vzniku kaverny pod protivodní částí pilíře č. 9. Součástí základové spáry byl potápečí objevený mlýnský kámen (viz obr.). Konstrukce nové ochranné jímky kolem gotických pilířů byla vybudována z ocelových štětovic Larsen, zabíraných do před-

vrtaných otvorů až do skalního podloží. Trysková injekce doplnila spolu s palisádou ocelových trubek konstrukci ochranné jímky. Po vyčerpání vody byla provedena kopaná sonda a umožněn tak průzkum založení původních pilířů. Na dno sondy u pilíře č. 9 vložil náměstek primátora hlavního města Prahy Ing. J. Bürgermeister dokument pro budoucí generace. Vyčerpání vody z jímek umožnilo volný přístup ke kamennému zdivu pilířů a k jejich opravě. Po ukončení prací bude jímka opatřena monolitickou betonovou deskou v úrovni 0,4 m pod normální hladinou vody.

Národní památkový ústav (NPÚ) zastupoval na semináři Ing. arch. O. Šefců. Vyzval celou veřejnost ke spolupráci a k odstranění averzí mezi odborníky. Sám se přihlásil k autorství zápisu SÚPP z 28. 3. 2002, ve kterém bylo zamítnuto řešení projektu týmu prof. Wit-zanyho. Vzpomněl přitom spolupráce se zemřelým Ing. Fantyšem.⁶

V roce 2005 vyvinuli archeologové, stavba, experti a NPÚ zejména v osobě Ing. arch. Šefců záslužnou průzkumovou činnost. Ve spolupráci s potápečí byly vyloveny z řečiště různé fragmenty. Substrukce mostu a nalezená torza soch a jejich detailů byly zdokumentovány podvodní kamerou. NPÚ podporuje myšlenku zřízení stálé kamenické hutě a permanentní péči o most (včetně věží).

Doufáme, že jsme na prahu nové – bezkonfliktní – etapy opravy Karlova mostu.

Milan Pavlík

Průzkumná sonda u pilíře č. 9 s mlýnskými kameny tvořícími základovou spáru tohoto pilíře. Foto z průvodní zprávy firmy Mott MacDonald Praha, spol. s r.o.

1 Věstník Klubu Za starou Prahu: 1–2/2001, s. 4–12; 3/2001, s. 5–12; 1/2002, s. 26–28; 2/2002, s. 8–10; 2/2003, s. 21; 3/2003, s. 15, 16, 2/2004, s. 15

2 O průběhu „Technického semináře I“ referoval Věstník v č. 2/2004

3 Tím uvádíme na pravou míru i naši citací zprávy ing. Soukupa o opravě mostu po povodni roku 1890 – viz pozn. 1.

4 Báňský úřad Praha, Kámen Ostroměř. Oběma odborníkům děkujeme za vstřícnost při konzultování otázek použití správného kamenného materiálu při opravě mostu.

5 Zprávu pro „Odbornou koordinační komisi pro opravu Karlova mostu“ vypracovali Ing. L. Švormová, PhD, Ing. D. Kara a Ing. V. Tvrzník, CSc.

6 O aktivitách veřejnosti (ČSSI, ČVUT, PF UK a Klubu Za starou Prahu) se bohužel zástupce NPÚ nezmínil. Je ovšem nezpochybnitelná pravda, že bez těchto aktivit by zřejmě vše dopadlo zcela jinak (zamítnutý projekt již měl stavební povolení pro první etapu stavby a památkáři byli v hluboké defenzivě).

NOVOSTAVBA U HERGETOVY CIHELNY ZATÍM NEBUDE!

Kauzou plánované novostavby obytného domu u Hergetovy cihelny jsme se v posledních dvou letech zabývali velmi intenzivně (viz články ve Věstnících 1/2004 a 1/2005). Hovořili jsme s architektem, napsali jsme mnoho různých dopisů a podání, uspořádali jsme tiskovou konferenci. V červnu 2005 jsme obdrželi dlouho očekávané rozhodnutí Ministerstva kultury ČR (čj. 1282/2005 OPP/P z 13. 6. 2005), které podnětu Klubu Za starou Prahu uplatněnému v mimoodvolacím řízení vyhovělo a zrušilo rozhodnutí OPP magistrátu, které spornou stavbu povolovalo. Rozklad investora byl následně zamítnut i novým ministrem kultury.

PŘÍLIŠ ŽIVÁ PAMÁTKA

K HISTORII SNAHY O OBNOVU MARIÁNSKÉHO SLOUPU PO ROCE 1989*

K napsání těchto řádek mne přivedl článek pana doktora Duška: Rehabilitace zmizelých pomníků, uveřejněný v jednom z minulých čísel Věstníku (2/2002). Autor se v tomto přehledném a inspirativním textu (znamenitý je zejména nápad s umístěním Radeckého pomníku u Písecké brány) zmínil snad o všech pražských pomnících odstraněných v minulém století s výjimkou jediného – mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. Protože mám nepříjemný pocit, že v podivné atmosféře postkomunistického Česka je malá naděje, že za našich životů bude rehabilitován i tento monument, dovoluji si pro příští doby přičinit pár poznámek.

Jde mi jednak o to, aby se všeobecně nezapomnělo, co tomu záměru předcházelo a jej provázelo (neboť již dnes se na něm ukládá prach zapomnění), ale jde i o problémy, okolnosti a detaily v mnohém ohledu docela zajímavé, pro naši dobu příznačné a hlavně poučné pro ty, kterým záleží na ochraně památek a chtějí je uchovávat nebo dokonce rekonstruovat.

Tedy k věci. Okolnosti a problémy práce na obnově sloupu by bylo možné zhruba rozdělit do několika oblastí: na společensko-kulturní, tedy celkový vztah společnosti k církevním památkám a historii vůbec, dále na speciální problémy kunsthistorické a odborně-architektské a konečně i na ty praktické, nerozlučně spjaté s opravami či obnovou všech památek.

Nejprve k první oblasti. V polistopadové euforii se všechno zdálo být jasné a snadné. Ještě si vzpomínáme, jak lidé tehdy vykřikovali „nejsmo jako oni“, a snad tomu i věřili. I my jsme věřili, že po půl – či spíše třech čtvrtinách století, na něž civilizovaná Evropa – hlavně ta naše střední – upadla zpět do barbarství, konečně také nastal čas začít myslet opět normálně, uvažovat kulturně, ale i věcně, jednat ohleduplně – krátce vrátit se k běžnému pořadu civilizovaného a kulturního života, jaký tu býval kdysi. Navíc jsme se všichni domnívali, že máme proti našim pradědům neocenitelnou přednost v odstrašujícím příkladu právě prožité doby, který nikomu už nedovolí opakovat minulé chyby.

Hlavním průvodním jevem tohoto návratu do civilizace byla také snaha co nejrychleji napravit škody napáchané minulými (nejen komunistickými) dobami. Tato tendence visela takřikajíc ve vzduchu už před pádem totalitního režimu, což se projevilo mimo jiné také úmyslem udělat konečně něco se Staroměstským náměstím v Praze, postiženým v uplynulých sto padesáti letech střídavě třemi „budovatelskými“ a třemi devastačními periodami. Pro přehlednost to bylo nejprve v roce 1838 zboření původní a postavení pseudogotické radnice, poté v roce 1862 zbytečné zboření unikátní Krocínovy kašny, 1896–1901 pražská asanace s přestavbou celé severní strany náměstí, 1915 umístění Husova pomníku (na němž je obdivuhodné jen to, kde na něj ve válečné době, jež zlikvidovala tolik historických zvonů podařilo sehnat tolik bronz), tři roky nato v roce 1918 stržení Bendlova sloupu a nakonec vypálení radnice v květnu 1945. Dnes je těžké

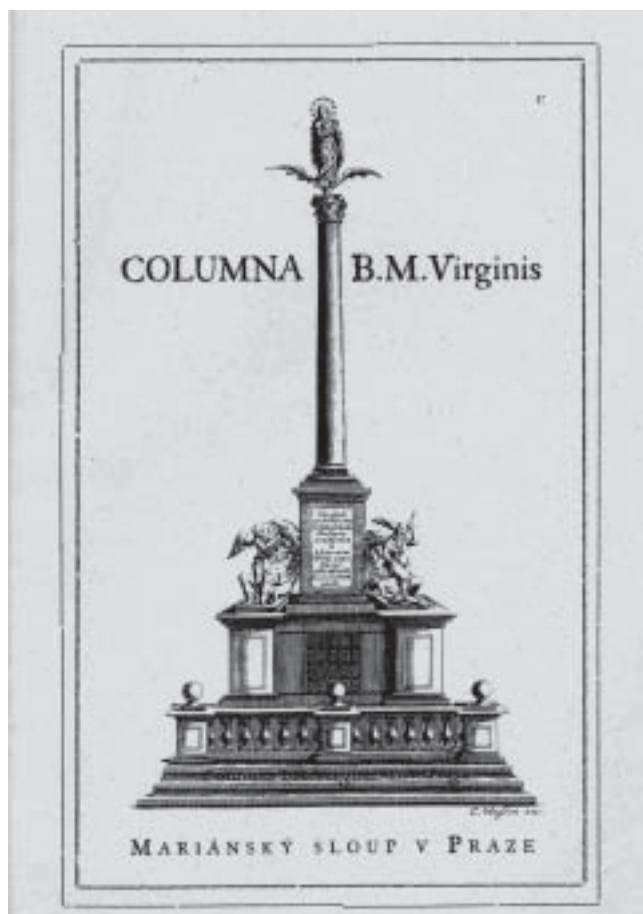
Staroměstské náměstí s Mariánským sloupem. Fotografie z alba volných listů – světlotisků s názvem *Alt-Prager Architektur-Details*, autor Friedrich Kick, vydal Anton Schroll, Kunst Verlag Wien, kol. 1910

rozhodnout, který z uvedených zásahů prostoru náměstí více uškodil – nejhorší byla asi asanace a paradoxně nejmírnější (odhlédnuto od obrovských škod na archivu) byl ten poslední, protože bez podnětu německých kanónů bychom asi neforemnou krabici radnice z náměstí neodstranili nikdy.

Tak či onak byla roku 1987 vypsána (v pořadí osmá) architektonická soutěž na rehabilitaci celého prostoru. To, že skončila jako všechny předešlé, bez výsledku, se dalo očekávat. Proč se tak stalo teď neřešíme, to je námět na jiný článek, nebo spíš na obsáhlou studii o problémech s umísťováním novostaveb do historické

* Články v rubrice Názor vyjadřují subjektivní mínění autora, které nemusí být vždy shodné s názorem Klubu Za starou Prahu.

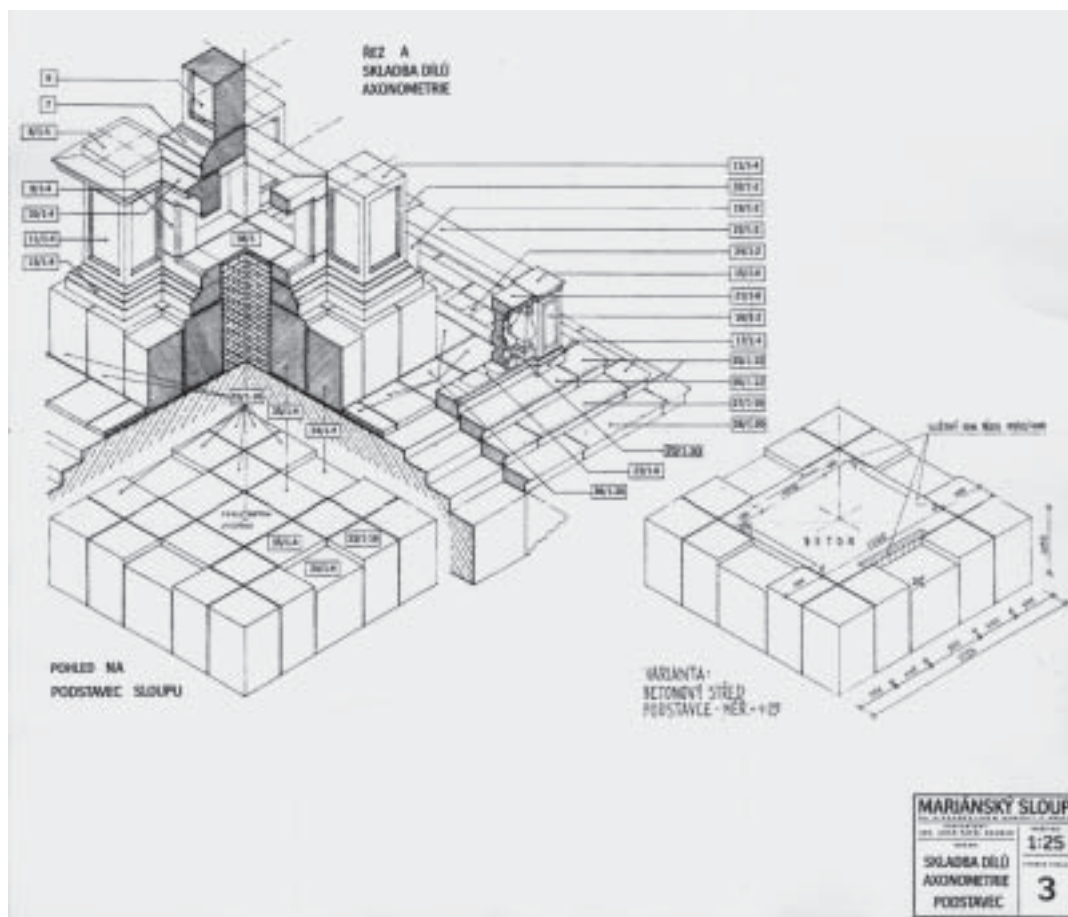
kých prostorů. Za pozornost však stojí jeden zdánlivě drobný detail, jímž se tato soutěž lišila od předchozích, neboť ten svědčí o dost významném myšlenkovém posunu v názoru autorů i veřejnosti na památky a jejich obnovu. Ve všech předešlých soutěžích se účastníci chovali předvídatelně, tedy jak se dá od architektů očekávat, chtěli přijít s něčím originálním a tím se odlišit, upoutat na sebe pozornost, vyhrát soutěž a zapsat se tak do dějin. Snažili se toho dosáhnout buď nějakým neobvyklým, dobovým či hypermoderním řešením nebo alespoň gigantickými dimenzemi (těmi se nezapomenutelně proslavil obludný návrh jinak renomovaného arch. Gočára z roku 1909) – tedy v podstatě záměrnou bezohledností k celému (v tomto případě historickému) prostředí a okolí. V poslední soutěži se však vedle většiny podobně asertivně necitlivých návrhů objevilo pět prací, jejichž autoři nechtěli komisi ohromit svou originální bezohledností (nebo jiným pitomým nápadem), ale celý úkol řešili jednoduše jako rekonstrukci původního stavu náměstí, a to ještě před postavením oné nešťastné Nobileho radnice z 19. století. Tím se však (včetně autora tohoto příspěvku, jenž se soutěže také zúčastnil) vydali na cestu po tenkém ledě. Proč? To se pokusím vysvětlit později. Co je však důležitější, tento přístup, především díky jednomu z nich (arch. Milanu Pavlíkovi), jenž byl odměněn a tudíž i vystaven na denním světle v přízemí, vyvolal nečekaný, zato nadšený souhlas veřejnosti. Byla to tehdy – dva roky před pádem režimu – svým způsobem bomba. Nejen počtem zúčastněných (227 návrhů), údajně vůbec největším v historii veřejných architektonických soutěží u nás, ale – jak už řečeno – zájmem a reakcí občanů, odborné, ale především laické veřejnosti a veřejnou diskusí, jaká tu proběhla snad naposledy v dobách asanace či bojů o Penzijní ústav na Žižkově. Podobalo se to téměř plebiscitu, půl roku o tom psaly noviny, nejen odborné, ale i Večerní Praha a Rudé právo, a naprostá většina lidí (znehucena bezduchou konfektností moderní architektury) plédovala právě pro onu historickou (rekonstrukční) variantu. Úřední místa a oficiální architekti tím byli ovšem zaskočení a rozladěni, což není dnes už tak důležité. Důležitější však je, že kdyby se komise řídila nakrásně veřejným míněním a dala tomuto jednoznačně nejlepšímu projektu jakýmsi zázrakem první cenu a radnice by se dokonce podle něho měla začít stavět, mnoho lidí by si uvědomilo, že skončila doba krásných předsevzetí a úmyslů a že autoři i památkáři by byli postaveni před zbrusu nový, obtížný a značně záluďný úkol, pokud by nechtěli zklamat tak spontánně projevenou důvěru tolika lidí. Bylo otázkou, zda na to budou stačit, když zatím bylo naplní jejich práce opravovat více či méně zachované památky, zhotovovat jejich repliky, případně odstraňovat z nich nevhodné doplňky – sebelepší projekt a několik perspektiv ještě zdaleka není realizace. Jakmile však začnou v tomto duchu projektovat, resp. rekonstruovat dávno odstraněné stavby, z nichž se zachovalo jen několik kreseb, budou vystaveni mnoha profesním svodům a společenským tlakům, v podstatě stejným, s jakými se potýká každý současný moderní architekt. O tom však bude řeč později, nyní se vraťme k původnímu tématu.

Titulní list z brožury, kterou vydala Společnost pro obnovu Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze v roce 1996 jako informaci o svém záměru a vyhlášení celonárodní sbírky.

Řada (tuším, že jich bylo 12) soutěžních návrhů obnovovala totiž na náměstí i mariánský sloup, stržený 3. listopadu 1918, hned po (typicky česky sametovém) převratu. Tehdy dav zklamaný snadností, s jakou Rakousko padlo a on získal samostatnost, při níž se mu (kromě stržených orlůčků) nepodařilo nic cenného zničit, potřeboval udělat nějaký viditelný revoluční čin a dal se proto lehce přesvědčit, že sloup je vlastně památník popravy českých pánů a hlavní symbol našeho následného podhabsburského úpění. Na myšlence obnovit v rámci soutěže i sloup nebylo koneckonců nic originálního. Sama se nabízela – nejenže zde sloup přes dvě stě šedesát let stál, ale podobná vertikála bývala stavěna na významná prostranství už od starověku a stojí dodnes na mnoha náměstích, ba i návsích – je to krátce výtvarný archetyp, jenž mimořádně vyhovuje estetickému citění člověka. A proto není divu, že dalších 19 návrhů do toho místa umísťovalo alespoň jeho náhradu.

Tak se stalo, že ještě v roce 1988 byla sepsána petice přimlouvající se za obnovení sloupu a podepsána už tehdy několika stovkami lidí. Ta sice nenašla odezvu, avšak hned po listopadu 1989, na jaře 1990, byla založena a registrována společnost pro obnovu sloupu, která odezvu vyvolala a její činnost se nadějně rozvíjela.

*Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze, axonometrie
skladby dílů soklu sloupu, projektoval Ing. arch. Pavel Nauman.*

Kdyby se tehdy, v době porevolučního nadšení, podařilo sehnat potřebné peníze (cca 4 miliony korun) a byl připraven prováděcí projekt, sloup by na náměstí dnes už asi stál.

Úskalí společenského konsensu

Brzy se však začaly vynořovat první potíže a neuplynula ani tak dlouhá doba, abychom se přesvědčili, jak tuhý život mají staré, dávno vyhaslé spory a nenávisti, a oč tužší je mají dávné omyly, chybné interpretace a hlavně předsudky. I když každému soudnému člověku muselo být jasné, že vládnoucí komunismus by přes všechna jeho prohlášení o ochraně „kulturního dědictví lidu“ obnovu katolického sloupu stejně nepřipustil, málokdo po jeho pádu v listopadu 89 tušil, jak hluboko jeho kořeny prorostly do organismu společnosti.

Pomníky totiž mají proti ostatním památkám navíc jeden handicap – že něco, někoho, osobu, názor, událost, nebo ideu připomínají a symbolizují. I když připustíme, že právě proto se staví, bývá to i jejich neštěstí. Bylo chybou, jak jsme se přesvědčili později, že jsme na to nebrali zřetel. Kdybychom však tehdy na politickou symboliku starých pomníků věřili, pak – třebaže ve společnosti byla velká část katolíků – obnova symbolu triumfující pobělohorské církve a připomínka jedné z nejhorších epoch evropské intolerance,

by bylo věru to poslední, pro co bychom se angažovali. Pro nás to byla v té době především památka, mimořádně podařený příklad raně barokní architektury a nedílná součást náměstí i našich dějin, stejně jako Hus, s jehož pomníkem tam po tři roky sloup stál. Jestli by přesto obnova sloupu mohla nebo měla něco symbolizovat, pak jen smíření nebo zmoudření po padesátiletém období zhovadilé nesnášenlivosti.

Navzdory dobrým úmyslům se brzy začal vynořovat ideový odpor proti myšlence obnovení sloupu a ten zakrátko radikalizoval i jeho zastánce. Nikdo už nemluvil o architektonických hodnotách a kulturním odkazu, ale jen o tom, co sloup představoval, případně nepředstavoval. Staříčtí pamětníci zrození samostatného státu protestovali proti zradě na demokratickém odkazu Masarykovy republiky a „slabošskému podlézání Habsburkům“, studenti evangelické fakulty na náměstí demonstrovali proti obnově symbolu bělohorské porážky, kdežto monarchisté naopak pěli chválu na symbol návratu starých časů a katolické babičky se zde za jeho obnovu modlily. Byli i tací, kteří dokonce zpětně připisovali stržení sloupu (a nutnosti jeho opětovnému obnovení) přímo magický význam. Stržení sloupu zvlčilým davem bylo prý příčinou všech následujících béd: hospodářské krize, Mnichova, německé okupace, komunistické vlády apod. Krátce, vznikl tu

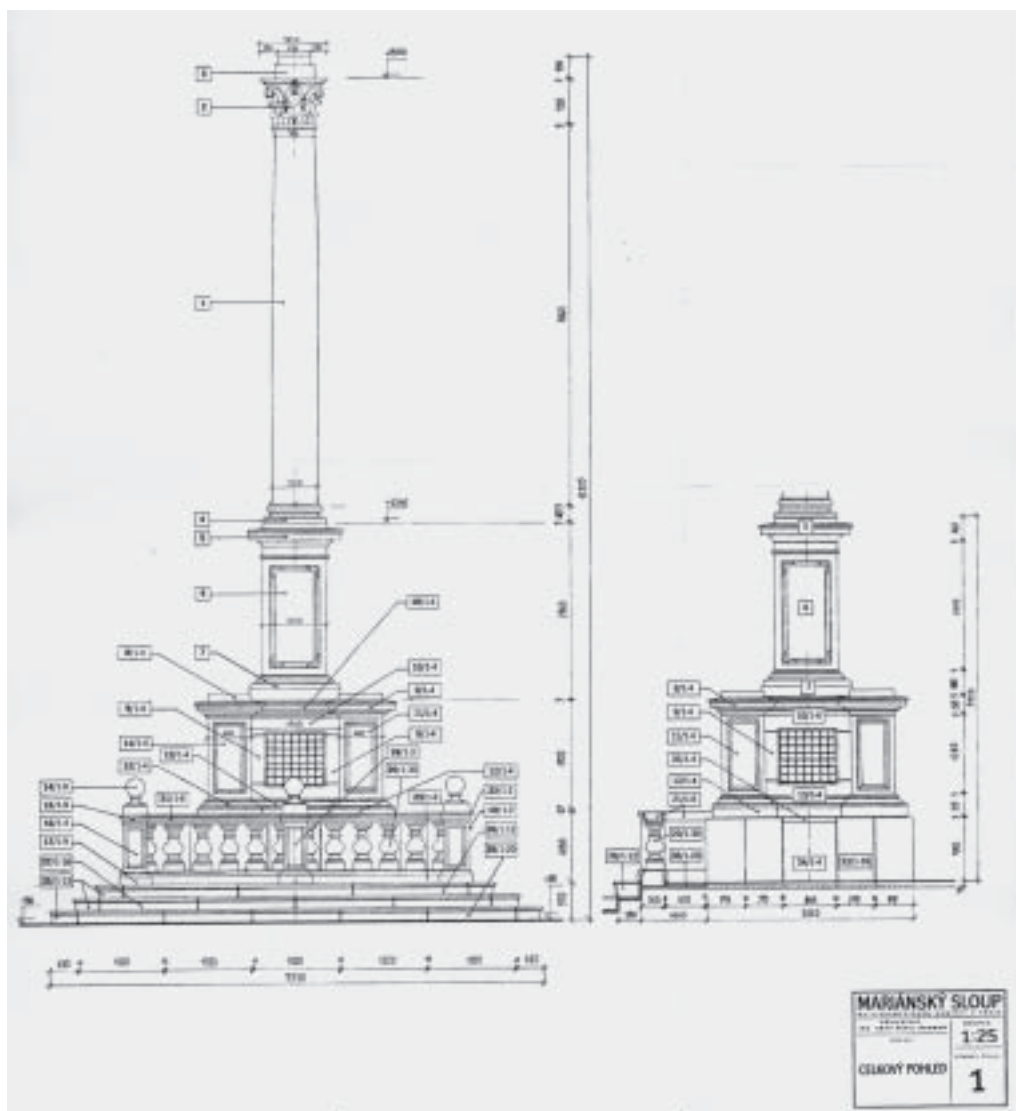
jakýsi „jurský park“, v němž dávno mrtvé resentimenty ožívaly v plné síle a vyvrcholily již při příležitosti položení základního kamene sloupu v roce 1993, k němuž magistrát dal sice povolení, avšak až čtyřicet minut před dohodnutou dobou, když už na náměstí byl kámen přivezen, a následně vyhrožoval žalobou kvůli nápisu na něm, jenž společnost nepředložila k cenzuře. Na kameni bylo totiž napsáno (ve čtyřech jazycích), že „zde stál a opět bude stát mariánský sloup“. Na žalobu sice nedošlo, ale nějaký aktivista si dal tu práci a slova: „opět bude stát“ ze žulových desek (ve čtyřech jazycích) odsekal, jak je to dodnes vidět. Na konci dvacátého století zkrátka platilo totéž, co vyvolalo třicetiletou válku a co už Talleyrand řekl v roce 1815 o představitelích minulého režimu: „nic nezapomněli a nic se nenaučili...“

Námítky se však vynořovaly i na dospělejší a odbornější úrovni. Nad nimi bylo třeba se vážně zamýšlet. I když jsme tušili, že odpůrci obnovy sloupu jimi jen zakrývají svou apriorní nechť ideové, politické nebo náboženské povahy, bylo třeba naše stanovisko obhájit seriózně. Toho však mohla dosáhnout jen úspěšná realizace, ke které prozatím nedošlo. Zatím se rozví-

nula i v tisku teoretická a odborná debata o tom, zda je vůbec v lidských silách vytvořit skutečně autentickou kopii, když se dochoval tak malý počet zbytků původního díla a když již není ani možné získat původní materiál (žehrovičský pískovec). Mluvílo se však i na vyšší úrovni, o nevědeckém přístupu a celkové morální pochybenosti (lživosti) takového umělého vytváření památek. Bylo marné tyto námítky vyvracet „neautentičností“ drtivé většiny stávajících památek, poukazem na to, že kdybychom měli trvat na takovém muzejnickém přístupu, pak na položříceném Karlově mostě by smělo zůstat několik sousoší z pozdější doby a místo katedrály by dnes stála na Hradčanech autentická ruina.

Úskalí rekonstrukční projekční práce

Rozumí se, že v této nevstřícné atmosféře zastánci obnovy sloupu si nejen nemohli dovolit jakékoli odborné selhání, jako např. prokazatelné tvarové odchylky od původního originálu, ale museli se také postarat, aby sloup nedopadl jako mnoho rekonstrukcí z druhé poloviny 19. století a po řemeslné stránce pak jako výrobek strojírenského závodu. Obrátili jsme se proto hned

Mariánský sloup
na Staroměstském
náměstí v Praze,
celkový pohled,
projektoval Ing. arch.
Pavel Nauman.

na začátku na odborníky z nejpovolanějších, na architektonický atelier SÚRPMO, konkrétně na architekta Milana Pavlíka, který v krátké době na základě fotogrammetrického zaměření a analýzy výkresy dodal. Protože však šlo zatím o studii v měřítku 1:25 bez dalších detailů, doplněnou několika kótami, práce tím teprve začínala. Ukázala se být mnohem složitější, než se zprvu zdálo, avšak současně je třeba přiznat, že málokdy a málokomu se naskytne příležitost řešit tak významnou a zajímavou úlohu. Abych čtenáře nenudil, zmíním se jen o nejdůležitějších podrobnostech. Východiskem k téměř detektivnímu pátrání bylo několik zlomků zachovaných v Lapidáriu (z vlastního sloupu zbyla jen hlavice, část soklu a zlomek balustrády), dále asi osm kvalitních dobových snímků, několik – jak se ukázalo později – nepřesných popisů, méně jasných fotografií a ovšem i záplavy polemik a patetických komentářů. Kromě toho tu bylo zmíněné fotogrammetrické zaměření, takže byly známy hlavní rozměry celého pomníku. Jediným hmatatelným pozůstatkem a určujícím prvkem vlastního sloupu byla však jeho hlavice, a třebaže šlo již o kopii, jež byla po pádu navíc potlučená, nebylo pochyb, že jde o korintskou hlavici a hlavně o architektonický článek, který se dal jednoduše změřit.

Jak ví každý student architektury, mají všechny antické řády svá přesná tvarová a rozměrová pravidla, vycházející z modulové sítě odvozené od dolního průměru sloupu. Ta se, pravda, postupně vyvíjela (sloupy se zeštíhlovaly a zvyšovaly), ale vždy byly základní proporce, charakteristické pro ten který řád, až překvapivě přesně dodržovány. Tady byl kámen úrazu. Odvodit ze spodního průměru hlavice velikost modulu nebyl žádný problém, ten však nastal, když měl sloup vyhovět proporcím korintského řádu. Krátce řečeno, přes veškeré úsilí a porovnávání se všemi dostupnými příklady a schémata renomovaných autorů od antiky po baroko, sloup i jeho podstavec vycházely jako příliš nízké – v nejlepším případě (F. Blondel z r.1675) chybělo sloupu do výšky zjištěné fotogrammetrií více než 70 centimetrů. Situaci ještě zhoršoval údaj z knihy A. Šorma Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě z roku 1939, v níž se autor odvolává na zprávu konzervátora J. Heraina z roku 1904, kdy byl sloup změřen (při opravě přímo z lešení), podle níž byl sloup ještě o 26 cm vyšší. Znejistilo mě to do té míry, že jsem objednal ještě druhé, nezávislé zaměření. Když se však jeho výsledek od prvního lišil jen o 13,5 centimetrů, bylo zřejmé, že chyba musí být jinde. Přiznám se ke své hanbě, že mne zprvu ani nenapadlo zapochybovat o erudici autora architektury Bendlova sloupu. Možnost takové „slohové nekázně“, jako **je umístění korintské hlavice na sloup kompozitního řádu**, mi u tak vyspělé architektury přišla takřka nemožná. Tady se uplatnila stará zkušenost, že i když základem každé práce je umět myšlenku udržet, někdy je přece jen prospěšnější (ale také obtížnější) umět ji včas opustit. Stalo se a při užití proporcí kompozitního řádu veškeré problémy zmizely (podle osnovy Sebastiana Serlia se roz-

díl totiž najednou zmenšil na pouhé tři centimetry).

Další drobný problém přineslo zábradlí lemující podstavec sloupu. Jeho členění i vnější rozměr byl dán, na severní straně však mělo průchod k soklu sloupu sloužícímu jako oltářní mensa pro pobožnosti. Při rovnoměrném rozdělení kuželek by tento vchod zůstal široký jen 44 cm, což by nemohlo stačit ani tomu nejštíhlejšímu prelátovi. Musela být proto porušena zásada strojové přesnosti a pravidelnosti (tak posvátná pro moderní projektování) baluster (kuželek) a ty na severní straně k sobě přiblíženy o 2 centimetry, aby se vchod rozšířil na přijatelných 65 centimetrů.

Možná stojí ještě za zmínku, jaké překvapení může čekat na projektanta při rekonstrukci podobné zmizelé památky. Uprostřed práce na prováděcím projektu objevil sochař Jan Bradna důležitou, do té doby neznámou fotografii z doby odstraňování zbytků strženeho sloupu, tedy z listopadu nebo prosince 1919. I když je dost nekvalitní, je z ní nade vše pochybnost zřejmé, že podstavec nesoucí sedmimetrový sloup s dva a půl metrovým soklem a sochou Panny Marie (všechno o váze cca 22 800 kg), nebyl uvnitř plný, jak se do té doby přepokládalo, ale byl nesen pouze čtyřmi sloupky 30/30 cm. Bylo tedy nutné tuto část zcela přeřesit (a nechat ověřit statikem, zda ony sloupky vůbec takovou váhu unesou, a to i v případě dynamického namáhání větrem).

Tolik krátce o projekční práci. Při vlastní výrobě snad nehrozí velké prozrazení nešvarů současné technologie, protože tato práce je svěřena zkušeným sochařům-restaurátorům, kteří vědí, že všechny strojně opracované díly je nutné dodatečně změkčit – dodat jim strukturu, drobné nepravidlosti, živost a rukopis ručním přisekáním. Také skutečnost, že kuželky balustrády nejsou kulaté, ale mají čtvercový půdorys, nebude dodavatele svádět k tomu, aby je nechal strojně vysoustružit, což se vždy pozná a velmi obtížně oživuje.

Obecné problémy rekonstrukcí

Tím se dostáváme k největšímu problému všech historických rekonstrukcí, ale obecně i ochrany stavebních památek. Tady cíhá na projektanty a stavebníky tolik nástrah, že to stojí za podrobnější rozbor. Jak jsem se již zmínil v souvislosti se soutěží na Staroměstskou radnici, od základní ideje a soutěžního (úvodního) projektu vede k realizaci dlouhá a obtížná cesta. V případě historické rekonstrukce je tato práce ještě obtížnější, protože jde, přesněji řečeno musí jít proti zavedeným tvaroslovným a výrobním (řemeslným) postupům současné doby. Během realizace se na každé stavbě vynořují desítky a stovky nečekaných dilemat a problémů, které žádný sebepodrobnější prováděcí projekt nemůže vyřešit z prostého důvodu, že ani sebezkušenější projektant je nedokáže předvídat. Přitom právě tyto detaily rozhodují o konečné výtvarné kvalitě realizace, její autentičnosti.

To je nepřijemné pro všechny zúčastněné, především ale pro projektanta, protože to vyžaduje jeho téměř

každodenní přítomnost na stavbě, neustálou pozornost a schopnost improvizace. Bez této osobní a tvůrčí účasti dostane i ta nejlepší architektura jakýsi punc lajdácké přiblížnosti a neosobní vzhled průmyslového zboží.

Tak to platí obecně, ale v případě rekonstrukce historické architektury dvojnásob. Málo se totiž bere v úvahu skutečnost, že jde o „jinou“ realitu nebo chtě-li architekturu, neboť přibližně okolo poloviny 19. století došlo ve vývoji architektury, když ne k velkému třesku, tak určitě k převratným změnám. Průmyslová revoluce, jak bývá tento obrat – snad největší od rozpadu antického světa a určitě větší, než byl přelom gotiky a renesance – trochu nepřesně nazýván, změnila všechno. Nejen demografické a společenské uspořádání, strukturu společnosti, technologii výroby, řemeslné postupy, způsob myšlení a estetické priority, ale i požadavky na výstavbu a posléze i architekturu samotnou.

Do té doby po celá staletí platilo, že v mezích určitých slohových výrazových prostředků a pravidel byla každá stavba originál – lepší či horší, ale vždy individuální výtvarné dílo. I sebenešikovnější dělník vkládal do stavby kus sebe, kus svých představ, zatímco dnes je totéž považováno za nekázeň a nedodržení projektu. Chůze historickým městem pak byla a je sledem různých původních příběhů, nápadů a nálad vycházejících zevnitř, zatímco po zavedení sériové výroby domů je chodcům do nekonečna opakována stále stejná (většinou banální) myšlenka, dodaná zvenčí. Ještě důležitější je, že stavby byly budovány „výtvarným“ způsobem, mohlo by se říct, že byly modelovány a la prima na místě (tak jako dodnes sochařská díla) podle určitého výtvarného záměru, avšak s minimální dokumentací (ještě v první polovině 20. století stačil k postavení menší stavby, třeba rodinného domu, jeden výkres v měřítku 1 : 100). Dokumentace nebyla zapotřebí, protože se dalo spolehnout na plastické zkušenosti, výtvarnou invenci a slohové citění řemeslníků. Každý, kdo zaměřoval historické objekty, to dobře zná a ví, že zde téměř nenajde pravé úhly, rovnoběžky, rovné stěny ani identické prvky, stejně jako každý, kdo se někdy prakticky podílel na rekonstrukcích, ví, že to, co v baroku dokázal obyčejný venkovský zedník, musí dnes opravovat speciálně a odborně školený štukatér, a to, co uměl tehdy každý štukatér, dnes umí opravit jen sochař – a to ještě jen některý.

Co se v oné době především změnilo, byla změna priorit: zatímco na jedné straně pro rostoucí byrokratiza-

ci a zmenšující se výtvarné schopnosti „prováděcích orgánů“ rostl význam představebního projektu, jeho přesnost a podrobnost, na druhé straně se zcela rozpadlo slohové citění. Začalo být možné cokoli – především různé slohové hybridy. Vypukla éra eklektické architektury, kdy jeden a tentýž architekt se vyznal v gotice, renesanci či baroku podle vlastního mínění lépe než jeho dávní kolegové, a bez rozpaků to do omrzení opakoval v praxi. Je jasné, že tato vzdělanost a zdánlivá svoboda byla vlastně projevem bezradnosti, a proto kvůli této svobodě ztratila většina budov jakoukoli individualitu a nahradila ji unifikace. To souviselo s oddělením projekční a prováděcí práce. Zatímco dříve polir – „parler“ stavbu současně navrhoval i prováděl, o několik desetiletí později to už bylo nemyslitelné a tato profese vlastně zanikla, resp. rozdělila se na projektanta a stavitele.

Priorita projektování měla ještě další nenápadné, zato zhoubné následky. Jednak konečným produktem architekta nebyl již dům, ale jeho dopodrobna vypracovaný projekt plynoucí z podstaty této profese, přesněji z rozporu mezi projekční (plošnou) a stavební (plasticky objemovou) činností a především z divergence obou – to, co je snadné na papíře (s pomocí i primitivních rýsovacích potřeb), je značně náročné na stavbě, ale i naopak. Zatímco narýsovat podle pravítka dokonale rovnou čáru je to nejsnazší, postavit dokonale rovnou zeď vyžaduje školení a určitou drezuru. Horší je, že to platí i opačně – to, co působí dobře v realitě (drobné, často náhodně vzniklé nerovnosti, nepravidelnosti, nerovnoběžnosti, nepravé úhly, nedefinovatelné křivky), se dobře staví, ale je neobyčejně pracné projektovat, nehledě k tomu, že plány pak vypadají jako od diletanta či malého dítěte. Protože projekt vždy předchází stavbě, je zcela logické, že zvítězilo nakonec heslo nové průmyslové doby: rovnost, přesnost a ortogonalita. Projektanti vyměnili výtvarnou invenci za inženýrskou exaktnost, fantazii za pravidelnost a symetrii; museli počítat s každým centimetrem (dnes už milimetrem), zedníci se zase museli naučit strojnické přesnosti. Jediné, co se v oné době nepožadovalo – jak jinak v éře vládnoucího pozitivismu – bylo emočně prožívané hledačské úsilí a tvůrčí fantazie dávající dílu teprve život a duši. Výsledkem bylo, že stavby se namísto plastického účinku začaly vyznačovat studenou mrtvolností, kterou už nemohl zakrýt žádný štukový ornament, žádná cukrářská dekorace; staly se mumiemi od samého počátku.

Pavel Nauman

(Článek bude dokončen v č. 1/2006)

KOULŮV DŮM, ČP. 1073/I, PAŘÍŽSKÁ 1

Dům na samém začátku Pařížské ulice, navazující na severní stěnu kostela sv. Mikuláše, nechal postavit architekt Jan Koula, tehdejší profesor na pražské technice, pro sebe a svou ženu Annu Koulovou. V roce 1901 Jan Koula vytvořil pro svůj dům projekt, podle kterého byl v roce 1902 realizován stavitelem Rudolfem Koukolou.¹ Neobarokní forma fasády tvoří urbanistický kontext jak se sousedním chrámem, tak s protějšími Schierovými domy, které byly postaveny již v roce 1897 a určily tak základní charakter vstupu do nové asanační třídy – dnešní Pařížské, tehdejší Mikulášské ulice. Jan Koula se na realizaci svého domu podílel také svými návrhy na umělecké kovářské práce. Tato činnost odpovídala jeho teoretickému zájmu o dějiny uměleckého řemesla, což dokládají například staty o českých mřížích barokní doby.²

Koulovým návrhem je mříž světlíku nad vchodovými dveřmi (obr. 1). Kromě toho architekt vytvořil návrh pro balkonovou mříž.³ Veškeré umělecké kovářské práce na domě provedla firma Karla Sakaře. Průčelí domu obsahuje bohatou štukovou výzdobu, provedenou sochaři Bedřichem Šimonovským, Eduardem Pikardem a Františkem Kraumannem. Štuková výzdoba začíná figurami orlů nad portálem, kteří na způsob atlantů podpírají arkýř. Tento motiv byl zřejmě inspirován známým příkladem obdobných soch orlů od Matyáše Bernarda Brauna na průčelí Kolovratského paláce na Malé Straně a koresponduje tak s neobarokním charakterem stavby.

Výzdoba pokračuje nad okny druhého patra, kde je umístěna řada oválných medailonů. V nich jednotlivé postavy putti drží atributy: květy, obilné klasy, hrozen a stro-

1. Portál domu.
Mříž světlíku podle návrhu Jana Kouly
provedla umělecko-zámečnická firma
Karla Sakaře.

meček a představují tak jednotlivá roční období, jeden z nejoblíbenějších námětů architektonického sochařství (obr. 2).

Součástí výzdoby v této úrovni je také štuková kartuš, obsahující monogram. Je složen z písmen J A K, která jsou iniciálami majitelů domu – Jana Kouly a Anny Koulové (obr. 3).

Figurální štuková výzdoba pokračuje ve třetím patře. Zde je na čele arkýře umístěn medailon s motivem sv. Anny Samotřetí, provedený ve vysokém reliéfu (obr. 4). Tento tradiční motiv zde nejspíše představuje sv. Annu jako svatou patronku Anny Koulové. Po stranách arkýře jsou štukové medailony s anděly, kteří sv. Annu Samotřetí adorují.

Oblouk římsy nad střední osou čtvrtého patra zdobí štukový klenák s motivem vousaté hlavy, který nahoře přechází do kartuše s rokem výstavby domu 1902 (obr. 5). Hlava zřejmě nemá pouze výzdobný charakter, ale doplňuje ikonografii rodiny Koulů, která byla vyjádřena již reliéfem se sv. Annou. Tvář je totiž pravděpodob-

2. Alegorie ročních období. Sochařská firma Šimonovský, Pikard,
Kraumann.

3. Kartuš s monogramem, označujícím majitele domu: J (Jan), A (Anna), K (Kouloví). Sochařská firma Šimonovský, Pikard, Kraumann.

ně stylizovaným portrétem Jana Kouly; při srovnání s dobovou fotografií⁴ (obr. 6) je znatelná podobnost ve výrazu, plnovousu, typu nosu i v dalších rysech. Pozice tváře pod kartuší s datem vzniku domu a nad patronkou manželky jenom potvrzuje předpoklad, že se jedná o skrytý portrét, představující majitele a architekta domu. Sochařská výzdoba pokračuje a končí na atice, kde jsou osazeny dvě pískovcové figury putti od Antonína Poppa (obr. 7). Vzhledem k atributům zřejmě představují alegorie architektury a malířství. Ty mohou charakterizovat osobnost Jana Kouly, který kromě profese architekta působil i jako kreslíř a tvůrce návrhů sgrafit.

Petr Šámal
Alexandr Rymarev

4. Sv. Anna, patronka spolumajitelky domu, s Pannou Marií a Ježíškem. Sochařská firma Šimonovský, Pikard, Kraumann.

Poznámky:

1. Pavel Vlček a kol., Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov. Praha 1996, s. 532.
2. Pavel Vlček a kol., Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004, s. 328 - 329.
3. Tento a veškeré následující údaje o autorství viz Architektonický obzor II, 1903, č. 3, s. 9 a Architektonický obzor III, 1904, č. 6, s. 23.
4. Reprodukce: Národní album, Praha 1899.

5. Maskaron v oblouku římsy, pravděpodobně stylizovaný portrét Jana Kouly. Sochařská firma Šimonovský, Pikard, Kraumann.

6. Jan Koula na fotografii z doby těsně před rokem 1900.

7. Putti na atice, představující alegorii architektury (vlevo) a malířství (vpravo). Antonín Popp.

LOUČENÍ S LIBEŇSKÝM PŘÍSTAVEM A S VĚTŠÍ ČÁSTÍ HOLEŠOVICKÉHO PŘÍSTAVU

Vltava pod Prahou byla vždy významnou vodní cestou labsko-vltavskou. Vycházela z Hamburku a většina zboží v Čechách končila nebo začínala v Praze. Vzhledem k tomuto významu bylo třeba navrhnout nejen úpravy vlastní vodní cesty, ale zařídit toto centrum pro návaznost tří druhů doprav veškerým vybavením nejen pro překlád zboží, ale i pro jeho skladování. Kromě toho bylo pamatováno na opravy lodí i na loděnice. Při řešení všech otázek se dospělo k tomu, že je nutné především oddělit dopravu osobní od nákladní. Pro nákladní dopravu bylo doporučeno navrhnout plochy, které by nebránily dalšímu růstu města a obsahovaly by všechny požadavky vodní, železniční i silniční dopravy včetně skladování. Spojení těchto požadavků na jednom místě se jevilo jako výhodné zvláště z důvodů provozních.

Holešovický přístav na historickém snímku

Libeňský přístav

Řešení uvedených přepravních otázek spojili v polovině dvacátých let 20. století projektanti Ing. arch. Pavel Janák a Ing. Edvard Schwarzer i s úpravou řečiště Vltavy mezi ostrovem Štvanicí a Pelc-Tyrolkou na pravém břehu. Řečiště se mělo přeložit na území Manin a mělo se podstatně zkrátit, aby bylo dosaženo většího spádu vody a rychlejšího odtoku velkých vod. Část pro železniční dopravu měla být jižně od Libeňského mostu až po karlínskou Královskou třídu (dnešní ulici Sokolovskou), zde měly být soustředěny sklady a zařízení pro nákladní dopravu železniční včetně uhelných skladů a depa pro železniční vozidla. Část severní byla určena pro budoucí Libeňský přístav a překladiště lodní dopravy, včetně loděnic.

Za zmínku stojí i to, že před Libeňským mostem, na karlínském řečišti, které bylo napojeno na proplachovací

kanál vedoucí z prostoru Těšnova, byly projektovány ústřední sádky na ryby, které by tak byly ochráněny před velkou vodou a ledy. Kromě toho sem proudila spodní voda z Vltavy proplachovacím kanálem, který začíná před jezem u Štvanice.

Vybavení a vystrojení celého projektovaného areálu překladišť se mělo uskutečnit v budoucnosti, až to rozvoj železniční a vodní dopravy bude potřebovat.

Z celého areálu se prakticky dokončily pouze Libeňské loděnice. Tyto loděnice byly napojeny též na karlínský proplachovací kanál, který umožňoval pomoci vrat (jaké známe u zdymadel) zvedat a snižovat hladinu v docích loděnic.

Jinak Libeňský přístav sloužil od svého vzniku pro odstavování lodí. Rameno obchodní bylo především užíváno k máčení dřeva pro dýhárnou a též na drobné opravy menších lodí.

Holešovický přístav

Holešovický přístav se nachází v severní části Prahy, na levém břehu Vltavy. Byl budován ve dvou etapách: 1892–1895 původně jako přístav ochranný a zimní a teprve 1896–1910 byl projektován a posléze přestavován na přístav obchodní.

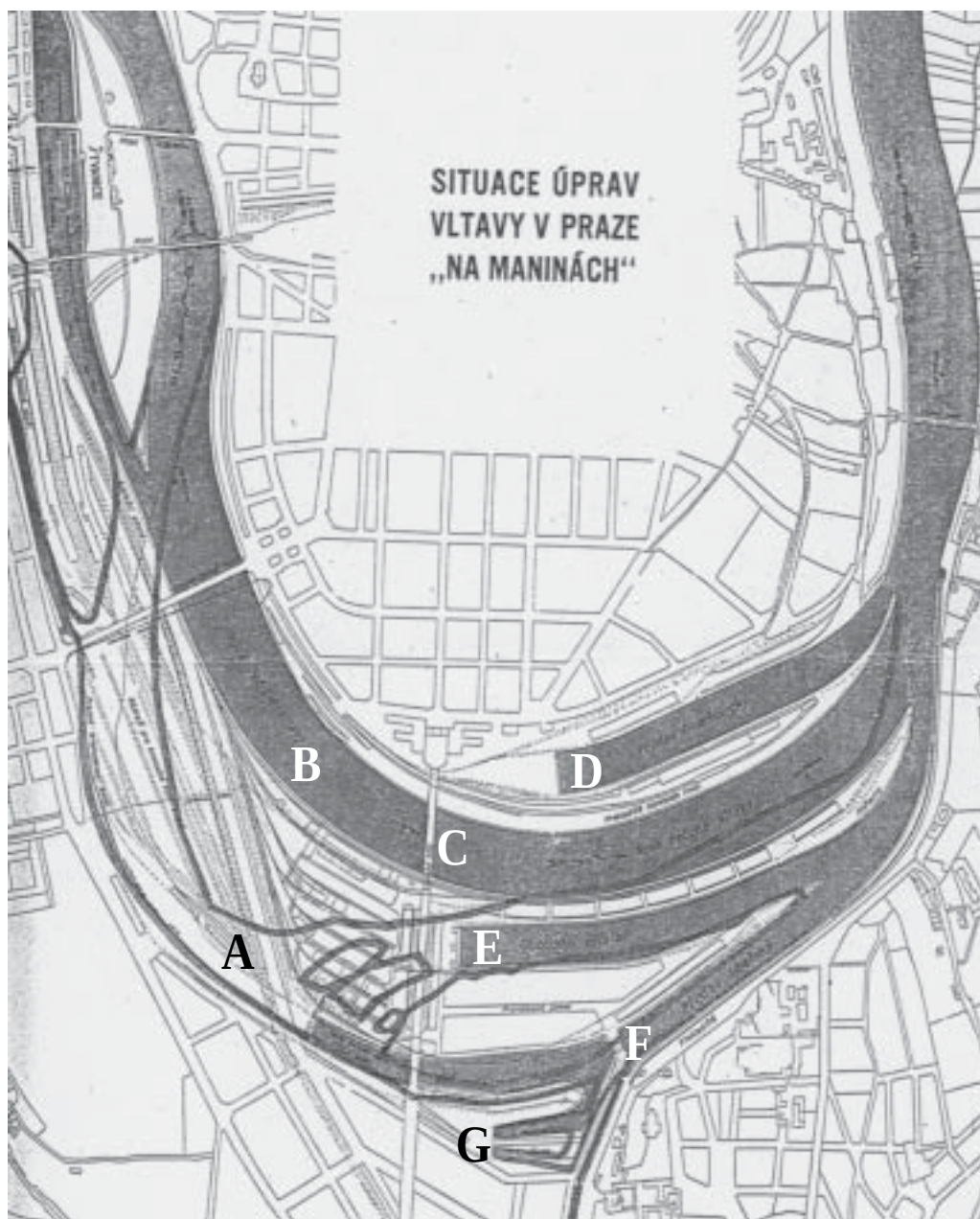
Hotový návrh na ochranný přístav byl předložen c.k. ministerstvu ke schválení roku 1890 a když byly hotovy veškeré přípravy, bylo dne 11. 6. 1892 slavnostně započato s jeho výstavbou. Šířka vodní plochy je 100 m a délka 900 m. U vjezdu se zmenšuje na 35 m.

Hloubka dna 4,8 m. Zakázku provádělo „podnikatelství pana Vojtěcha rytíře z Lannů“. Pozemní rypadlo dodala společnost Vollhering a Bernard z Lübecku. Rypadlo pracovalo 12 hodin denně a dne 25. 9. 1893 se přístav naplnil vodou. Pozemní stavby provádělo podnikatelství c. k. stav. rady Fiegerta. Služební a obytné stavení realizoval stavitel Fleischinger.

Stavba prakticky přecházela do výstavby budoucího obchodního přístavu.

Na západním břehu bylo vybudováno nábreží v délce 363 m se svislou zdí a pokračovalo po vodě nižší svislou zdí 400 m, dále pod vjezdem bylo zřízeno překladiště se šikmými břehy v délce 600 m. Na celém západním břehu byly dvě železniční koleje a šest otočných pojízdných elektrických jeřábů o nosnosti 1,5–4,0 t a jeden mohutný mostový jeřáb o nosnosti 5 t. Na této západní straně vzniklo postupně pět skladišť. Mezi těmito skladišti byly příjezdné komunikace, seřaďovací kolejiště a dále i budovy správní a celní.

Východní břeh, který byl vybaven po roce 1927, měl na délce 355 m betonové nábreží ve dvou stupních s jeřábovou dráhou. Zde byly tři elektrické pojízdné, otočné poloportálové jeřáby o nosnosti 1,5–4,0 t a obsluhovaly tři železobetonová skladiště s pěti etážemi (suterén, přízemí a tři patra), na severní straně byla postavena moderní budova chladiřen, vybavená mo-

Legenda k plánku:

- A – staré řečiště Vltavy
- B – nové řečiště Vltavy
- C – Libeňský most
- D – Holešovický přístav
- E – Obchodní přístav
- F – Libeňský přístav
- G – Loděnice

derním zařízením. Na koruně přístavní hráze je vedena příjezdová silnice.

Na čelní jižní straně přístavní nádrže se nalézá lodní výtah sloužící k prohlídkám a opravám, který byl upraven i pro největší labské čluny.

Jižně od přístavní nádrže, na levém břehu Vltavy, bylo zřízeno překladiště v délce cca 1200 m, které bylo vybaveno pouze dvěma kolejemi. Zde se nacházelo překladiště uhlí, písku a sypkých materiálů.

Dále zde v letech 1986–1989 bylo vybudováno překladiště těžkých kusů a v roce 1990 zprovozněno. Bylo osazeno jeřábem o nosnosti 40 t. Jeřáb obsluhoval kromě přistavených lodí plochu 163 m dlouhou a 45 m širokou pro skladování a překládku na železnici. Současně zde byla vybudována potřebná administrativní budova pro kontejnerové překladiště. Toto překladiště sloužilo do roku 2002.

V současnosti je to jediný pražský dopravní uzel tří druhů doprav – vodní, silniční a železniční. (Libeňský přístav byl již v době výstavby severojižní magistrály v Praze ochuzen o možnost napojení na železniční dopravu. Pokud byly snahy zachovat koncové nádraží Praha – Dolní Libeň, byly Útvarem hlavního architekta města Prahy včas zamítnuty s odvoláním na „závory překážející automobilové dopravě na křižovatce Palmovka“.)

Pravděpodobně největší rozvoj nákladní lodní dopravy byl zaznamenán před válkou a možná i za války, kdy se dopravovala zelenina a ovoce do Prahy od Všetat a z Litoměřicka po vodě. (Starší pracovníci lodní dopravy ještě v 60. letech vzpomínali, že přivezená zelenina i jablka za války v dřevěných lodích vydržely i několik měsíců čerstvé. Pokud se objevil mráz, stačilo prý v podpalubí zapálit řadu petrolejek. Nezamrzlá voda pod dnem lodě a mírná vlhkost v dřevěné lodi dělaly zázraky.)

V současné době, kdy průmysl zmizel z Holešovic, Karlína, Libně a částečně i z Vysočan, bylo rozhodnu-

to pražským magistrátem zrušit plánované pozemky pro překladiště a sklady v Libni a Karlíně a omezit provoz Holešovického přístavu na minimum.

V Praze je zatím překladiště písku a kameniva u panelárny v Holešovicích a v přístavu Radotín. Rozšíření radotínského přístavu je v současnosti řešeno a projednáváno v územním plánu.

Překladiště kontejnerů je přeloženo do přístavu Mělník.

Na uvolněných pozemcích Holešovického přístavu mají být postaveny vyšší domy pro bydlení, s tím, že v nižších patrech budou umístěny garáže a vybavenost. V místech Libeňského přístavu se hledá ekonomicky efektivní řešení.

Závěr

Vodní doprava je levná, nenáročná a velmi ekologická. Neoplvá bohužel rychlostí. Má v současnosti stejný problém jako doprava železniční – potřebuje návoz zboží. Po vyslovení věty – „dopravy si mají konkurovat“ – ocitla se doprava vodní i doprava železniční skoro mimo soutěž, protože silniční doprava se snaží „všemi prostředky“ dosáhnout své výhody, že je na začátku a na konci dopravního řetězce. Jakýkoliv návoz záměrně odmítá, nebo ho úmyslně komplikuje. (Kdyby v Praze ostatní dopravy MHD neprováděly návoz osob na metro, k ekonomické přepravě osob metrem by vůbec nedošlo. Tím, že veškerá městská osobní hromadná doprava je v jednom podniku – domnívám se, že i zůstane – je metro ekonomickou záležitostí města.)

Bohužel logika, že dopravy mají na sebe navazovat, byla záměrně větou „dopravy si mají konkurovat“ porušena. Tak se dostáváme k enormní kamionové a autobusové dopravě na silnicích a dálnicích, k záměrnému přetěžování vozidel.

Jiří Novák

VĚTRNÉ KOROUHVE A KOROUHVIČKY PRAŽSKÝCH VĚŽÍ

Úvodem

V následujících řádcích volného seriálu o drobných pražských zajímavostech je zaměřena pozornost čtenářů k obloze propíchané věžemi. Pražské věže jsou fenomén po staletí oslavovaný. Nad střechami věží a věžiček lze vidět věci roztodivné, zajímavé i krásné. Není jich málo, neboť věží a věžiček je v Praze nespočet. Již dávno – patrně v průběhu jedenáctého století – dosáhl jejich počet legendární stovky; na rytině Prahy od Abelina Gothofreda z roku 1649 lze prý věží napočítat sto čtyřicet. Hormayer (rakouský historik), Bolzano (pedagog a filozof) a Dobrovský (jazykovědec a historik) přepočítali pražské věže v roce 1814. Bolzano jich napočítal sto čtyřicet tři (bez věží vodárenských). V roce 1848 uvádí kronikář K. V. Zap, že v Praze je osmdesát věží větších, přes sto věží menších a dvacet věží městských.

V současné době je druhů objektů, nad kterými se věže a věžičky tyčí, na několik desítek. Jsou to hlavní a menší věže sakrálních staveb, věže radnic, pevnostní věže, věže vodárenské, věže školních objektů, nárožní a schodištní věže objektů nejrozumnějšího určení, věžičky a vížky měšťanských staveb atd. Nelze se divit, že odhad počtu pražských věží nyní překračuje pět set.

1. Směrovku větrné korouhve nad kopulí střechy vodočetné stanice na nábřeží Vltavy na Výtoni tvoří větrné křídlo tvaru psí hlavy s vyplazeným jazykem a protizávažím, výrazná je větrná růžice

Větrná korouhev byla v podstatě jedna z prvních meteorologických pomůcek k předpovídání počasí. Ze zkušenosti dávných generací je známo, že v geografických podmínkách střední Evropy přináší severovýchodní, východní a jihovýchodní vítr suché počasí; větry od jihozápadu, západu a severozápadu pak počasí vlhké a deštivé. Větrná korouhev je zařízení poměrně jednoduché, na svislou nosnou tyč je upevněna hlavní funkční část, kterou je směrovka větrné korouhve reagující

2. Směrovka větrné korouhve na věži katedrály sv. Víta má podobu vztyčeného královského českého lva

na sebemenší pohyb vzduchu. Klasickou směrovku větrné korouhve tvořilo větrné křídlo (zpočátku plechová vlaječka různého tvaru) a protizávaží. Směrovka větrné korouhve je na nosné tyči uložena otočně – viz obr. 1, 5, 6 i další; někdy, při jejich větších rozměrech a hmotnosti, může být směrovka spojena s nosnou tyčí pevně. Při tomto konstrukčním provedení je nosná tyč se směrovkou uložena spodní částí v ložisku – viz obr. 2.

Směrovka větrné korouhve, ovšem bez znalosti světových stran, mnoho o směru větru neprozradí. Proto byla nedílnou částí větrné korouhve větrná růžice či

3. V průhledu mezi věžemi Svatovítského dómu je na této fotografii vidět dvě ozdoby střech katedrály – kohouta a korouhvičku nad jednou ze čtyř nárožních věžiček hlavní věže

4. Na konci severního křídla dómu sv. Víta se pěkně vyjímá korouhev ve tvaru měděného plastického kokrhajícího kohouta

obdobné označení směru světových stran. Na meteorologických stanicích měla větrná růžice čtyři vodorovné tyče orientované do směru základních světových stran. Tyč zaměřená k severu byla označena křížkem. Větrné růžice mohou být vybaveny dalšími čtyřmi kratšími vodorovnými tyčkami směřujícími na severovýchod, severozápad, jihovýchod a jihozápad.

Během času byly jednoduchá větrná křídla s protizávažím a větrné růžice nahrazovány výtvoři složitě členěnými s často ozdobnými tvary (obr. 5, 6, 7).

O větrných korouhvích na pražských věžích

Zřejmě nejstarší větrná korouhev v Praze se nachází na střeše jedné z budov Klementina, kde sloužila zdejší historické meteorologické stanici. Směrovka korouhve se otáčí na nosné tyči, její větrné křídlo má dvě vlaječky, jednu látkovou a druhou plechovou; protizávažím je koule na vodorovné tyčce. Větrná růžice je redukována na jedinou vodorovnou tyč, na jejímž konci je velké svislé písmeno „J“.

Další větrná korouhev, prokazatelně od roku 1920 sloužící meteorologické potřebě určení směru větru, je dodnes na společné věži vodárny a leteckého majáku

5. Pod větrným křídlem korouhve nad Faustovým domem je větrná růžice, která se růžicím na původních meteorologickým větrných korouhvích mnoho nepodobá

na vojenském letišti ve Kbělich.

Původně patrně také určená pro potřeby meteorologů je originální větrná korouhev, upevněná nad plechovou kopulí střechy vodočetné stanice na nábreží Vltavy v Praze 4, Na Výtoni (obr. 1). Větrné křídlo této korouhve má méně obvyklý tvar psí hlavy s obvykle vyplazeným jazykem; protizávaží tvoří tři koule propojené kovovým prutem tvaru poloviny kola. Větrná růžice je provedena téměř klasickým způsobem, na koncích čtyř vodorovných tyček upevněných pod větrným křídlem jsou velká svislá plechová písmena V-J-Z-S.

Zvířecí podoby větrných křídel korouhví jsou nad pražskými věžemi značně rozšířeny. Na hlavní věži Svatovítské katedrály je upevněna skvostná pozlacená větrná korouhev, vysoká tři metry. Větrné křídlo tvoří tělo českého královského dvouocasého lva, vztyčeného na zadních tlapách, protizávažím jsou jeho přední nohy (obr. 2). Celá směrovka pevně spojená s nosnou tyčí se otáčí v železné točně na kruzích a koulích – tedy na konstrukčně jednoduchém velkém kuličkovém ložisku – uloženém v obvyklé ozdobě věží, makovici. Ko-

6. Nad dvěma věžemi maltézského kostela Panny Marie pod řetězem je nejvýše maltézský kříž a pod ním větrné křídlo korouhve zajímavého tvaru

rouhev nad sv. Vítem není opatřena větrnou růžicí. Skutečnost, že nad hlavní věží sakrální stavby – Svatovítské katedrály – není upevněn dominantní kříž, ale větrná korouhev se symbolem státu, lze označit za určitou symboliku historicky složitých vztahů státu a církve v Čechách. Autoři větrné korouhve nad věží katedrály vyřešili zjevně tuto otázku ke spokojenosti obou stran. Symbol státu, vztyčený královský lev, drží symbol církve kříž, ve svých předních tlapách; kříž ovšem o něco přechází korunu na hlavě lva.

Na obrázku 3 je jeden ze zajímavých pohledů na věž dómu sv. Víta odhalující další dvě jejích pěkné ozdoby. Mezi věžemi, za kohoutem, je vidět jednu za čtyř nárožních věžic hlavní věže katedrály. Na nárožních věžích jsou vztyčeny pozlacené otočné korouhvičky, jejichž vlaječky mají dvě části. Část vlaječek u nosné tyče zdobí český královský lev vztyčený na zadních tlapách;

7. Pěkná je sestava větrné korouhve a dalších prvků nad věží velvyslanectvím Velké Británie

částí druhou jsou čtyři vodorovně zvlněné fábory. Všechny čtyři korouhvičky nad nárožními věžičkami se při změně směru větru otáčejí (stav 2005).

Vpředu na obrázku 3 stojí na štítu severního křídla Svatovítského domu již vzpomínaný, realisticky vypracovaný, plastický (trojrozměrný) a kokrhající měděný kohout. Ten zpívá skvělým gotickým fiálám zdobícím systém opěrných pilířů stavby. Detail téhož kohouta a větrné růžice stylizované do tvaru květů obdobných jako na fiálách je na obrázku 4. Kohout stejného provedení stojí nad štítem jižního traktu, viditelný je ze třetího nádvoří, vpravo od hlavní věže katedrály. Kohout je u větrných korouhví nejčastěji používaným motivem ze zvířecí říše. Masivní exemplář ze Svatovítského domu však zjevně nedodržuje konstrukční zásady meteorologických větrných korouhví, o jeho přesnosti určení směru větru lze proto poněkud pochybovat. Na obrázku 3 je patrný lišící se směr otočení kohouta a korouhvičky nad nárožní věží, z čehož lze soudit, že kohout se již asi neotáčí. Ovšem jako ozdoba štítu střechy ukončující soustavu opěrných pilířů s jehlami fiál je nepřekonatelný.

Nepřekonal ho – i když se o to pokouší – obdobný trojrozměrný kohout sedící ve funkci větrné korouhve nad průčelím budovy na Velkopřevorském náměstí 3. Pod tímto kohoutem, který jako větrná korouhev má stejné nedostatky jako kohout domu sv. Víta, je ovšem upevněna i větrná růžice, na Hradčanech chybějící. Kohout na Svatovítské katedrále přehlíží poupata fiál, kohout na Velkopřevorském náměstí hřebeny prejzových střech.

Plechový kohout je usazen ještě nad věžemi tří dalších sakrálních staveb v Praze. Kostel sv. Salvátora ze třináctého století je v areálu Anežského kláštera. Na jeho věži je místo obvyklého kříže větrná korouhev s plechovým větrným křídlem v podobě kohouta. Pod kohoutem, který zde nahradil původní kříž patrně při rekonstrukci objektů kláštera, je na svislém čepu osazena zjednodušená větrná růžice – vodorovná tyč – na jejíchž koncích jsou šipky směřující k severu a jihu.

Další věž sakrální stavby ukončená plechovým kohoutem a nikoliv předpokládaným křížem je u kostela sv. Štěpána ve Štěpánské ulici v Praze 2.

Třetí kohout hlídá také v Praze 2, v ulici Apolinářské, kde stojí kostel sv. Apolináře. Nad jeho hlavní věží je kříž; nad menší věží je kříž též, ale nad křížem je ještě usazen pozlacený kohout. Kohout nad křížem je ovšem sestava stejně neobvyklá, jako lev držící v předních tlapách kříž.

Kohoutem nad nižší ze dvou věží kostela sv. Apolináře opustíme zvířata na větrných korouhvích v Praze a v dalších odstavcích se zaměříme na několik větrných korouhví zajímavé konstrukce a s pěkným řemeslnickým provedením, které mají zejména větrné růžice stylizované a pro jejich původní určení tak již těžko uplatnitelné.

První z korouhví tohoto typu (obr. 5) se tyčí nad polygonní lucernou nárožního známého Faustova domu na Karlově náměstí. Nejvýše je na svislé nosné tyči korouhve ozdoba představující pravděpodobně květ; pod tímto stylizovaným květem se nachází směrovka korouhve tvořená pouze větrným křídlem bez protizávaží, tedy jen vlaječkou se dvěma různě dlouhými cípy; pod větrným křídlem je čtyřramenná ozdobná větrná růžice. Celá sestava je ukončena malou makovicí.

Zajímavé větrné korouhve jsou na dvou věžích maltézskeho kostela Panny Marie pod řetězem (poblíž Velkopřevorského náměstí). Nejvyšší díly dvojice stejných korouhví jsou maltézske kříže; pod kříži se otáčejí větrná křídla. Ta tvoří vlaječky se dvěma poměrně dlouhými cípy na koncích, spojenými do tvaru poněkud připomínajícího siluetu hlavy zvířete se zdviženým rypákem (obr. 6). Větrná ornamentální růžice pod vlaječkou směřuje pouze na sever a jih. Celé zařízení končí většími makovicemi.

Ozdobná větrná korouhev, podobná dvěma popsaným, je osazena na Malé Straně nad věží Thunovského paláce v ulici stejného názvu. V objektu nyní sídlí vel-

8. Sochař Stanislav Sucharda nechal na své vile vztýčit větrnou korouhev s málo obvyklým tvarem větrného křídla i větrné růžice

9. Střecha Matyášova pavilonu v Rajské zahradě Pražského hradu je opatřena působivou ozdobou s otočnou korouhvičkou

vyslanectví Velké Británie. Palácová věž má oplechovanou cibulovitou střechu s lucernou, taktéž ukončenou cibulovitou střechou. Zde se tyčí k obloze větrná korouhev vytvořená z několika dílů (obr. 7). Nejvýše vévodí koule s dlouhými trny (patrně symbolizující slunce s paprsky); pod ní se na nosné tyči otáčí směrovka sestávající z vlaječky se dvěma zvlněnými cípy a drátěného protizávaží, do plochy vlaječky je vyřezán letopočet 1850; pod směrovkou je stylizovaná větrná růžice a ještě níže větší makovice. Se stavbou paláce začal v roce 1659 arcibiskup salcburský Quidobald Thun, dostavba byla ukončena v letech 1716–1727. Pozlacená větrná korouhev byla na věž paláce umístěna patrně při opravě střechy v roce 1850.

V Praze 7 – Bubenči, Slavičkově ulici 7, stojí secesní vila. Budova má stejné štíty průčelí i zadní části, na fasádě jsou kolem vily napsána jména významných českých umělců, na obou štítech pak nápisy, na průčelí s tímto textem:

VYZDVIŽENO L. P. MDCCCXCV
NÁKLADEM STAN. SUCHARDY
SOCHAŘE A MANŽELKY ANNY

Na obou štítech jsou vztyčena zařízení (obr. 8), která ve své době plnila funkci větrných korouhví. Plochy větrných křídel mají výřezy srpku měsíce s nosem, spodní tyčky protizávaží jsou ukončeny koulemi. Složitě členěné větrné růžice mají tvar stylizovaných květů, do směru světových stran směřují čtyři květy.

Do dalšího odstavce je zařazena podstatně jednodušší větrná korouhev nad věží zámku v Praze 6 – Velešlavíně, jenž vznikl kolem roku 1730. Korouhev ovšem byla nad věž osazena až při dostavbě zámku v roce 1912. Konstrukce veleslavínské korouhve neodpovídá standardnímu provedení. Větrné křídlo má tvar vlající dvoucípé vlaječky, poněkud podobné vlaječce korouhve nad Faustovým domem, nemá však protizávaží; korouhev není vybavena větrnou růžicí. Větrné křídlo se při změně směru větru v roce 2005 ještě otáčelo, jeho pohyb je doprovázen hlasitým vrzáním a skřípáním.

Několik větrných křídel i s protizávažím, ale také bez větrných růžic, bylo osazeno nad štíty budovy fakultní nemocnice na rohu ulic Na Bojišti a Ke Karlovu v Praze 2. Směrovky všech korouhví mají stejný tvar, větrná křídla tvoří vlaječky se dvěma cípy, které prodlužují nahore i dole tyčky nestejně dlouhé ukončené šipkami; protizávaží tvoří též dvě různě dlouhé vodorovné tyčky se šipkami na koncích. Směrovky větrných korouhví nad střechou objektu fakultní nemocnice však neukazují na stejnou světovou stranu. Zřejmě koroze a nedostatek údržby znemožnily větru natáčet křídla do stejného směru.

Na obrázku 9 je zajímavé ukončení plechové hyperbolické střechy Matyášova pavilonu v Rajské zahradě Pražského hradu. Válcovitá budova pavilonu byla postavena v roce 1514 na počest císaře Matyáše. Nad střechou jsou dvě ozdoby: otočná korouhvička s císařskou rakouskou orlicí se třemi rozevlátými cípy a velký kruhový terč, v jehož středu je pod císařskou korunou iniciála M A. Ozdoba nad střechou Matyášova pavilonu je zde uvedena jako předěl k další části tohoto příspěvku, k textu o korouhvičkách.

Korouhvičky pražských věží

Když meteorologové přešli na používání nových, modernějších přístrojů pro měření rychlosti a směru větru, význam větrných korouhví upadal. Nad věžemi, věžičkami a štíty se začaly uplatňovat, s funkcí ozdoby, různě tvarované plechové korouhvičky, otočné i pevné. Kromě vlaječek s tvary geometrickými (obdélníky, čtverce, trojúhelníky), to jsou obdobně jako u větrných křídel korouhví siluety lva a zejména kohouta. V ploše vlaječek korouhvíček byly vyřezávány nebo vypalovány iniciály majitelů objektů a letopočty stavby vlastních budov. S příchodem krátkého období secese byly nad věže a věžičky vztyčovány korouhvičky s praporky značně členitými, tvarově složitými, až s cizelérským provedením. V některých případech vlaječky korouhvíček získaly tvary až neobvyklé. Takže konkrétněji:

10. Historizující slohy devatenáctého století přinesly nad pražské střechy korouhvičky složitých tvarů – příkladem je tato ze střechy domu v Červené ulici 6

Kohouti hlídají před ohněm na více pražských objektech, na většině z nich sedí kohout osamělý. Na Novém Městě, v Odborářské ulici nad věžičkami bočních arkýřů rohového domu č. 3, však sedí kohouti dva.

Do daleka viditelný kohout zírá do okolí v Praze 7 – Bubenči na rohu ulic Pelléova a Slavičkova ze střechy vily z roku 1914, zvané u Vorlíků. Vila dostala svůj název podle pěkné, velké a realisticky vypracované plastiky tří orlů, upevněné na stěnu obrácenou do Peelléovi ulice.

V Praze 6 na vile v ulici Pod Bořislavkou 22 sedí kohout na vodorovné tyči, jejíž konce směřují k severu a jihu. Na rozdíl od předchozích není tento kohout jen z tenkého plechu, ale je naznačen i jeho třetí rozměr. Je to ovšem kur, v porovnání s kohoutem na Hradčanech, značně „hubený“. Kohouti z Prahy 6 a 7 jsou asi pozůstatky větrných korouhví.

Zajímavým motivem na plechových korouhvičkách jsou iniciály majitelů domů. Nejpečnějším z tohoto druhu jsou patrně v Pařížské ulici, kde po asanaci části starého Josefova byly postaveny převážně secesní měšťanské domy. Nad většinou z nich jsou korouhvičky členité, tvarově složité. Jako příklad může posloužit dům „U PRVNÍ JEDNOTY“, Pařížská 19, obrácený průčelím k parčíku u Staré synagogy. Nad jeho pravým i levým nárožím jsou věžičky s kovovou střechou a nad nimi korouhvičky. Mají složité členěné tvary s ornamenty, do kterých jsou vsazeny iniciály „C V“.

V Červené ulici 6, naproti domu „U PRVNÍ JEDNOTY“, stojí dům, který má na střeše tři věžičky s korouhvičkami ještě složitěji tvarovanými než dům předchozí (obr. 10). Mají v podstatě charakteristický tvar směrovky větrné korouhve, složené z větrného křídla i s protizávažím a hlavním motivem písmene „W“ na plochách křídel. Korouhvičky byly původně konstruovány jako otočné.

Na Starém Městě stojí dům postavený „LÉTA PÁNĚ MDCCCXCVII“ nazývaný „U ČESKÉ ORLICE“. Dům má dvě průčelí orientovaná do Celetné ulice a na Ovocný trh. Nad štítu obou průčelí jsou dvě korouhvičky s písmenem „K“.

Iniciála „J S“ – patříci patrně majiteli domu – je na korouhvičce věže rohového domu „U SLÁDKŮ“, z roku 1912 v Břevnově; postaveném na křižovatce ulic Bělohorská a Břevnovská.

Pěkně je ozdobena věžička s dlátkovou střechou domu na Strossmayerově náměstí 10 v Praze 7. Rohový dům, stojící proti novogotickému kostelu sv. Antonína, zdobí na vrcholu střechy věže krátké zábradlí, na jehož koncích jsou vztyčeny dvě korouhvičky. Do jejich členitých vlaječek je zapracováno písmeno „H“.

Nad střechami pražských domů lze též vidět korouhvičky s letopočtem, tuto kategorii je možno s určitou nadsázkou označit za rodný list budovy.

Letopočet 1894 na korouhvičce je však skutečně údajem o vzniku karuselu v Letenských sadech. Tento (snad) nejstarší podlahový kolotoč střední Evropy, s koníky potaženými pravou koňskou kůží, podstupuje v roce 2005 generální opravu, při které má být nahrazen i orchestrion odcizený v závěru dvacátého století.

Také rok 1910, vyřezaný v ploše vlaječky korouhvičky na vile v ulici Nad Bořislavkou 20 v Praze 6, je datem její stavby.

11. Pět plechových korouhviček tvoří vlajkoslávu nad věží bývalé Staroměstské vodárny

V několika exemplářích byly nad střechy pražských objektů osazeny korouhvičky málo obvyklých tvarů. Na jedné z věží Klementina je na nosné tyči upevněno cosi, co při pohledu z chodníku Studentského nádvoří připomíná prapor či částečně svinutou plachtu na stěžni. Až skla dalekohledu prozradí, že je to z plechu vytvořená silueta postavy světce se svatozáří. Svatož je barvami opatřen pouze na přední straně; strana zadní je zdobena produkty koroze.

Palác Smiřických, Malostranské náměstí 20 má průčelí ukončeno na obou stranách arkýři, vysokými od prvního patra po střechu. Nad arkýři jsou věžičky, na věžičkách pozlacené korouhvičky tvaru měsíce v týdnu před novem.

Pěkným dojmem působí vícečetné použití mnohdy pozlacených korouhviček a dalších ozdob na některých z pražských věží. Pozlacené plechové vlajkoslávy z korouhviček jsou nad Novoměstskou radnicí, Jindřišskou věží a Prašnou branou.

Novoměstská radnice byla postavena v druhé polovině čtrnáctého a v první polovině patnáctého století, její věž v letech 1452–1456. V té době, jak lze vidět na dobových kresbách a pozdějších fotografiích, byla věž bez korouhviček. Při některé z oprav či rekonstrukci objektu byl nad hlavní dlátkovou věž s lucernou umístěn neotáčivý český královský vztyčený lev, plošně orientovaný do prostoru Karlova náměstí. Nad hlavou vztyčeného lva je malá makovička (jablko ?) s křížem. Čtyři nárožní věžičky hlavní věže mají korouhvičky s vlaječkami členěnými do dvou tvarově složitějších cípů.

Jindřišská věž; kampanila kostela sv. Jindřicha, křížem nad lucernou, ukončující dlátkovou hlavní věž, přiznává svůj sakrální původ. Pod věží s lucernou jsou ve dvou výškových hladinách další věžičky a nad nimi šest otočných korouhviček. Plochy vlaječek korouhviček mají čtvercový základ s jedním zvlněným cípem protaženým vzhůru.

12. Střechy objektu Obchodní akademie v Bubenči hýří plechovými korouhvičkami

Praha se svou dlátkovou hlavní věží má také osazeny korouhvičky ve dvou výškových úrovních. Nejvýše ukončují dvě vztyčené korouhvičky zábradlí nad hřebenem hlavní věže. Zajímavé a ojedinělé jsou různé obsahy ploch vlaječek korouhviček, na jedné je pražský znak – brána se třemi věžemi; na druhé vztyčený český dvouocasý lev. Čtyři korouhvičky nad nárožními věžičkami mají také mezi rámečky vlaječek vyřezány střídavě znak Prahy a českého lva.

Dalším příkladem hromadného použití korouhviček je pět vlaječek nad plechovými střechami hranolové věže Staroměstské vodárny na Novotného lávce (obr. 11). Vodárenské věže náležely k významným i výrazným stavbám staré Prahy, ta Staroměstská je vzpomínána již v roce 1489. Dnešní novogotickou podobu získala věž po jednom z četných požárů v roce 1870. Bez zajímavosti není, že cílem stavebníků věže vodárny bylo předstihnout vzhledem známější mostecké věže Karlova mostu.

Na věžích a věžičkách některých rozsáhlejších objektů s několika budovami jsou korouhvičky „ze všech stran“. Takto je tomu i na věžičkách budov Obchodní akademie na Krupkové náměstí v Bubenči. Objekt Obchodní akademie má poněkud asymetrické řešení; průčelí má dva vchody rozdílného provedení, liší se také štíty nad nimi. Také velikost a konstrukce korouhviček nad střechami objektů akademie se liší. Nejvíce – pět – je jich nad průčelím (obr. 12); další, odlišné tvarem a velikostí, jsou nad bočními štíty budovy.

V ulici Františka Křížáka v Praze 7 stojí od roku 1886 objekt školy, jenž byl na konci dvacátého století renovován. Objekt má čtyřhranné nárožní věže a nad jejich střechami korouhvičky. Malá plocha vlaječek je sířovaná jako listy stromů, pod vlaječkami jsou stylizované větrné růžice.

Větrné korouhve a korouhvičky zaniklé i nové

Větrné korouhve a korouhvičky pražských věží byly za starých časů ohrožovány především požáry. I přes svou nebezpečnost nenadělaly ovšem požáry těmto nebetyčným zařízením tolik škod jako trvalý a nepřetržitý vliv

klimatu a ve dvacátém století přidružené působení kyselých dešťů a smogových stavů ovzduší. Mnohé z korouhviček takto zlikvidovala koroze.

Celá desítky plechových korouhviček byla kdysi upevněna nad věžičky školy v Praze 4 za Podolskou vodárnou. Protože koroze již zcela zničila plech některých z nich, zůstaly na svislých tyčích pouze zesílené rámečky a příslušná protizávaží.

Korozi zničené korouhvičky jsou také na věžičkách rohového činžáku ulic Vodičkova a Reznická.

Též plech křídla větrné korouhve na vile ve Slavičkově ulici, sousedící s vilou sochaře Suchardy, koroze zlikvidovala.

Nová doba již větrným korouhvím a korouhvičkám na věžích a střechách mnoho nepřeje. Sem tam se však něco nad střechami rekonstruovaných a modernizovaných objektů objeví.

Neúplná větrná korouhev – jen větrné křídlo s protizávažím – byla osazena na věžičku rohového arkýře renesančního domu čp. 518 na rohu Malostranského náměstí a Tomášské ulice. Pozlacená vlaječka větrného křídla a protizávaží z prutu ukončené koulí byly nad střechu domu osazeny až při jeho novodobé rekonstrukci provedené pro potřebu Parlamentu ČR. Na dobových starých fotografiích Malostranského náměstí nad domem čp. 518 korouhev není.

V Praze 6, Na Větrníku, přetrval od roku 1722 zbytek jediného z mnoha pražských větrných mlýnů. Ve dvacátém století byl mlýn modernizován a po další dostavbě přeměněn na penzion. Nad jeho věž byla upevněna větrná růžice, na jejíchž čtyřech vodorovných tyčích jsou upevněna velká písmena V, J, Z, S, podobná z provedení u větrné korouhve Na Výtoni (obr. 1). Je to řešení diskutabilní, neboť obsluha větrných mlýnů, více než znalost světových stran, potřebovala pro nastavení křídel mlýna zejména znát směr větru.

Zajímavá i pěkná je větrná korouhev postavená v městské části Praha 11 – Stodůlkách na Šostakovičově náměstí, za blokem obchodů na cestě od stanice metra k sídlišti panelových domů. Otočná směrovka větrné korouhve tvaru velké šipky je upevněna na čtyři metry vysoké kovové tyči zakotvené v zemi. Pod šípkou je připevněna větrná růžice s písmeny V, J, Z, S na koncích dvou vodorovných tyčí. Všechny části pozemní větrné korouhve ve Stodůlkách jsou provedeny z nerezavějícího kovu, který si zachovává původní lesk; směrovka reaguje na sebemenší závan větru. Obyvatelé této části městské části Prahy 11 takto (ať chtějí, či nechtějí; ať to potřebují, či nepotřebují) dostávají nepřetržité informace o tom, odkud vítr fouká.

Závěrem

Autor předchozího textu děkuje laskavým čtenářkám a čtenářům, kteří nad pojednáním o větrných korouhvích a korouhvičkách vydrželi až k těmto řádkům. A také se omlouvá za to, že korouhev či korouhvička nad střechou objektu, kde žijí či pracují, nebyla autorem ze subjektivních důvodů (nedostatek jeho znalostí) i z příčin objektivních (možný rozsah statí) do výše uvedených odstavců zařazena.

Stanislav Srnský

Autorkou fotografií je Jitka Srnská

OHLÉDNUTÍ ZA ŽIVOTNÍM DÍLEM PANA REINHOLDA MACHO, STAROSTY MĚSTA FURTH IM WALD A ČESTNÉHO ČLENA KLUBU ZA STAROU PRAHU

Nečekaná smrt ukončila velkoryse činný život pana starosty Reinholda Macho, jehož ztrátu budeme dlouho pociťovat na obou stranách česko-bavorské hranice. Pokládám za své životní obohacení, že jsem směl sdílet jeho tvůrčí přátelství, jehož hlavní akcenty bych chtěl v této vzpomínce nastínit.

Reinhold Macho (18. 7. 1942 – 8. 9. 2005),
1. starosta města Furth im Wald, čestný člen Klubu

Naše seznámení inicioval sám pan starosta na domálické radnici, které ihned po roce 1989 pomáhal, a požádal tehdejší představitele o naše vzájemné seznámení, aby nám, tj. Ing. J. Woletzovi, dr. D. Líbalovi a mně, poděkoval za vynaložené úsilí pro záchranu vypáleného bývalého klášterního kostela v Pivoni, ale hlavně za úspěch provedených opatření na zachování zámeckého areálu v Poběžovicích, který měl být dle tehdejších posuzovatelů mimo gotických věží zbořen. Německá strana zde oceňovala zámecké prostředí, v němž vyrůstal hrabě Dr. Richard Coudenhove-Calergi, iniciátor a spoluzakladatel současné sjednocené Evropy.

V následné spolupráci se podařilo panu Reinholdovi Macho získat z fondů německé vlády v Bonnu vysokou částku, z níž byla hrazena stabilizace jižního křídla zámeckého areálu, obnova krovu a zastřešení pálenou krytinou a nová hlavní a boční fasáda.

Počátkem 90. let 20. století, kdy se pro nás otevřely hranice západní Evropy, zprostředkoval pan starosta členům Klubu Za starou Prahu s radnicí historického říšského města Řezna široké poznávací možnosti. Zde byla členům Domácí rady Klubu předvedena v reálu památkově ideová a ekonomická koncepce této vynikající historické rezervace, jejíž obnova se v té době již blížila svému závěru. Zvláště cenné bylo naše seznámení s technologickým postupem připravované rekonstrukce řezenského kamenného mostu, což nám velice pomáhalo v naší snaze o prosazení nového řešení projektu obnovy Karlova mostu v Praze.

V roce 2000 byl při příležitosti 100. výročí Klubu Za starou Prahu pan starosta Reinhold Macho spolu s dalšími několika osobnostmi jmenován jeho čestným členem.

Zesnulý pan Reinhold Macho vnímal jako velmi citlivý člověk jakousi tíží morální nedůvěry v česko-německých vztazích. Ač sám bez viny – narozen v roce 1942 – uznával svým křesťanským svědomím a s pocity osobní lítosti bolestná provinění nacionálně socialis-

tického režimu Německa vůči českému národu. Přes všechny protičeské projevy období studené války byl přesvědčen, že značná část českého národa má hluboko v srdci uchovaný smysl pro lidskou solidaritu a vůli pomáhat druhým v jejich životních těžkostech.

Tehdejší projevy českého nacionalismu považoval spíše za patriotickou úzkost z velkého německého souseda, než za snahu o novou konfrontační atmosféru. V humánně politické vizi Václava Havla z 90. let nacházel mimořádně obdivuhodný obrodný myšlenkový zjev, výrazně vystupující z tehdejší šedi ambivalentní evropské hantýrky.

90. léta shledával pan Reinhold Macho jako dobu pro jedinečnou příležitost, kdy by mohla německá strana pomoci Čechům humánně kulturními a ekonomickými činy vymanit se z neutěšeného stavu upadlého postkomunistického národního života a pro „nápravu věcí obecných“, kdy dnešní naše přítomné činy vytvoří pozitivní česko-německý etos v budoucnu. Tuto svoji existenciální vizi opětového důvěrného spoluzítí českého a německého etnika v kulturní a hospodářské spolupráci usiloval navodit alespoň v chodsko-furtském regionu. Zde se realisticky opíral o zprávu furtské městské kroniky z poloviny 19. století, k níž se v našich rozhovorech často vracel. Tehdy vyhořelo městečko Furth im Wald a jeho obyvatelé přišli téměř o vše. Dle zmíněné kronikářské zprávy se jim dostalo největší pomoci – tehdy byly ještě živé patriarchální sousedské solidární vztahy – přes hranici z českých Domažlic.

Snaha o nové sblížení německých obyvatel Furthu s českým prostředím nacházela v 90. letech 20. století stále širší ohlas. Dnes jsou již samozřejmostí vždy společné zářijové pochody z Klenčí do Furthu, které byly iniciovány dalším z obdivovatelů Chodska a jeho tradice, dnes již rovněž zemřelým panem Oskarem Köglerem a jeho přáteli.

V současné době je to snad již bezpočet výstav, koncertů i operních představení a společenských setkání zájmových česko-německých společností, které české straně umožnila furtská radnice v čele s panem starostou Reinholdem Macho, neoficiální pracovní setkání českých a německých vládních představitelů nevymáhá.

Veškeré toto vstřícné dílo pana Reinholda Macho a jeho spolupracovníků bylo dobrovolným přínosem dobré vůle německé strany v úsilí o oživení česko-německých přátelských vztahů v budoucnu, neboť mandátním úkolem pana I. starosty a městské rady byl rozvoj města v moderní regionální útvar.

Toto „své město“ pan starosta miloval, jako miloval i svoji rodinu, ve které nacházel posilu proti nepochopení, ba i nepřátelství odpůrců svého tvůrčího úsilí, které, jsa vyčerpán, nemohl dokončit. Přesto patří panu starostovi Reinholdovi Macho náš srdečný dík za vše, co vykonal, i za osobitý přátelský úsměv, kterým nás vždy vítal.

Josef Hyzler

NOVÝ SBORNÍK O HISTORII PRAHY

Muzeum hlavního města Prahy vydalo první svazek nového sborníku *Historica Pragensia* a navázalo tak na téměř stoletou tradici ve vydávání periodik věnovaných muzejním sbírkám i jejich širšímu historickému či umělecko-historickému kontextu v rámci dějin Prahy.

Pamětníkům a zájemcům navštěvujícím antikvariáty je jistě znám sborník *Pražskou minulostí* (1949, 1958), kterému předcházely *Zprávy kuratoria městského musea pražského*. V letech 1971 až 1993 vycházela monografická řada *Acta musei pragensis*. Archeologickým objevům na území Prahy je od roku 1980 věnován specializovaný sborník *Archaeologica Pragensia*, avšak tematika historická a umělecko-historická od poloviny 90. let 20. století již své odborné publikační zázemí neměla. Proto vznikl k archeologickému sborníku jakýsi pendant v nové periodické publikaci *Historica Pragensia*, jejíž první svazek se záměrným vročením 2003, reflektujícím letopočet 120. výročí vzniku Muzea hlavního města Prahy, vyšel v roce 2005.

Obsah sborníku Historica Pragensia, 1/2003

Muzeum a jeho sbírky

Pavla Státníková: Městské museum Pražské roku 1883 - příspěvek ke 120. výročí otevření první expozice Muzea veřejnosti

Jan Nepomuk Assmann: Obrazárna Muzea hlavního města Prahy (1. část - sbírka starého umění 1450–1800)

Barbara Svojanovská: Exkurz do sbírek uměleckého řemesla Muzea hlavního města Prahy

Jitka Lneníčková: Pražští sklenáři, skláři, rytci, brusiči, malíři a obchodníci sklem činní v Praze (1. část – do roku 1861)

Jan Nepomuk Assmann: Zapomenutá výzdoba bývalé radní síně Staroměstské radnice v Praze

Jan Nepomuk Assmann: Památník Georga Schallera v knihovně Muzea hlavního města Prahy

Petr Šembera: Třikrát a dost. Třetí a poslední plakátová soutěž 19. století

Jan Jungmann, Jan Josef: Nálezová zpráva vesel z voru, objevených při rekonstrukci celnice Na Výtoni čp. 412-II

Pražskou minulostí

Jiří Sláma: Několik poznámek k hrobům přemyslovských knížat na Pražském hradě

Libor Elleder: Pražský Bradáč, jeho stáří, účel a historie

Jan Pařez: Tadeáš Aquilinus a literátské bratrstvo u sv. Michala v Opatovicích na Novém Městě pražském

Dalibor Státník: Pražský úředník JUDr. František Kafka (1883–1924)

Jiří Kropáček: Oskar Schürer. Sto deset let od narození monografa Prahy

Petr Koura: Odbojový pracovník major Jan Sadílek (1884–1940)

Dalibor Státník: Osudy jednoho domu. Tragédie reprezentantů pražské společnosti aneb byl jednou jeden dům

Drobné zprávy a recenze

Sborník v rozsahu 412 str. je možné zakoupit za cenu 470 Kč v pokladně hlavní budovy Muzea hlavního města Prahy na Florenci.